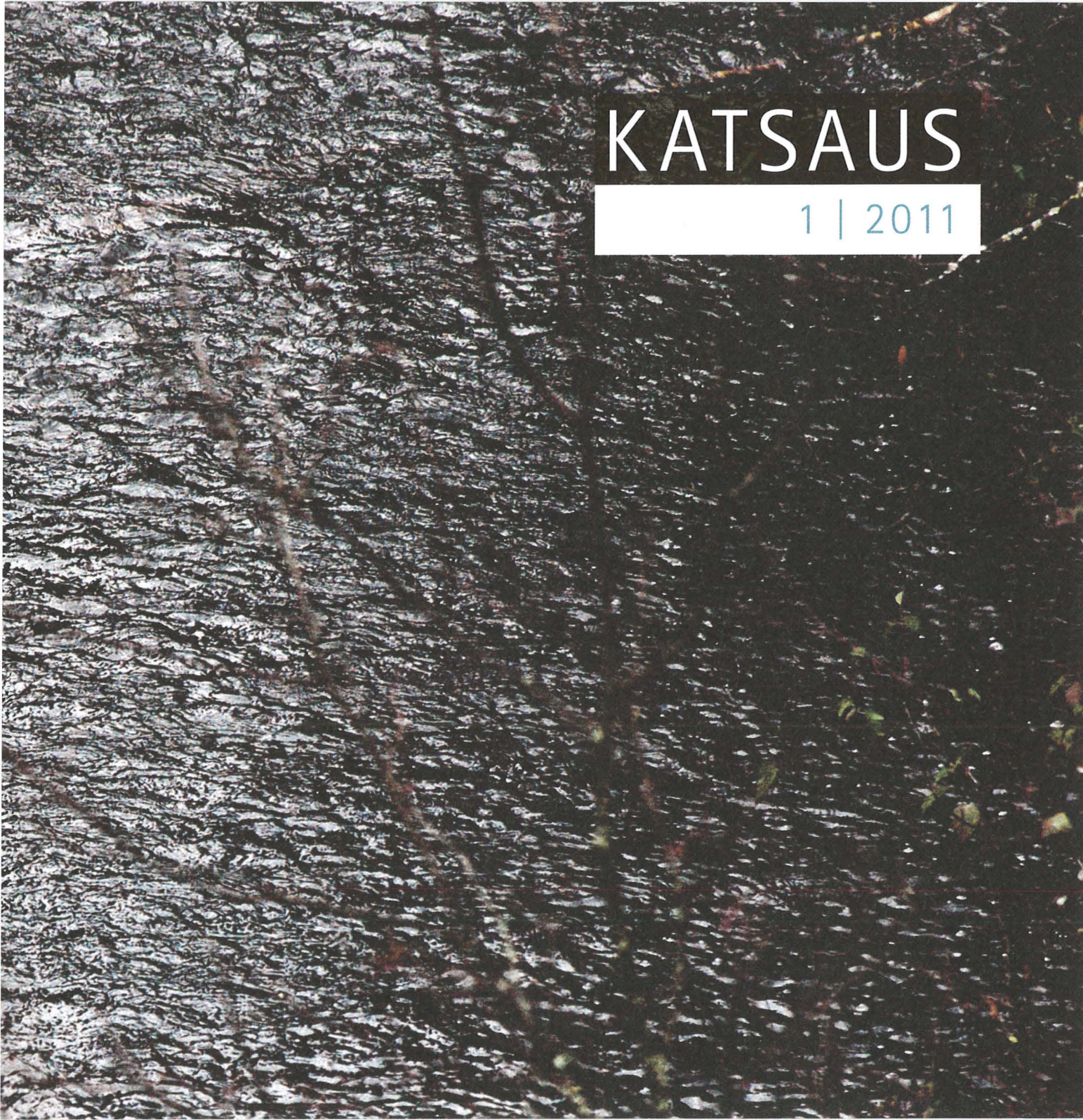

KATSAUS

1 | 2011

KATSAUS

1 2011

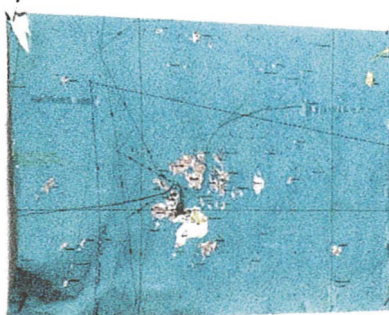
- 1 Pääkirjoitus: Hyvä on
| Eero Ojanen
- 2 Parlamentarismi objektiivisuuden ideaalityyppinä
| Kari Palonen
- 7 Anarkistiklubi ja Veikko Leväaho |
- 11 Maailmankehityksen suuri käänne
| Ele Alenius

- 15 Hotelli Abránas | Juuso Paaso
- 18 Meren ääreen, kattojen ylle | Outi Niemelä

- 23 Maailmankansalaisuudesta | Hermann Yli-Tepsa

KIRJA-ARVIOT

- 32 Vanhahtava, moderni klassikko • Carlo Emilio
Gadda: Via Merulanan sotkuinen tapaus
| Esa Mäkijärvi
- 32 Kuviksi muuttuneet naiset • Sirpa Kyyrönen:
Naispatsaita | Esa Mäkijärvi
- 33 Isoveli valvoo • Mark Mallon: Aregemia
| Esa Mäkijärvi
- 33 Flamencon rytmissä • Saila Susiluoto: Carmen
| Esa Mäkijärvi
- 34 Aikalaiskritiikkiä • A. W. Yrjänä: Angelus
| Esa Mäkijärvi
- 35 Kriittisen korkeakoulun tulevaa toimintaa

PÄÄKIRJOITUS

Hyvä on

Pitäisikö onnellisuus asettaa yhteiskunnan ja politiikan viralliseksi päämääräksi? Tai hyvä elämä?

Siihen suuntaan näköjään joka tapauksessa ollaan menossa. Onnellisuuden ja hyvän elämän keskinäinen suhde on jatkuva ongelma, samoin kumpaisenkin määrittely tai hahmottaminen erikseen.

Usein näkee sanottavan, että onnellisuus tai hyvä elämä eivät ole jokin yksi asia vaan ne ovat monien eri tekijöiden summa, kokonaisuus. Tästä voi löytyä melkoinen yksimielisyyskin. Mutta tämänkaltaisten asioiden toteaminen monitahoiseksi on vain yksi askel.

Usein näkee myös pohdittavan, mitkä eri asiat hyvään elämään ehkä jonkinlaisena minimivaatimuksena kuuluisivat. Tai sitten kysytään ihmisiltä itseltään, mitkä asiat onnellisuuteen ja hyvään elämään heidän mielestään kuuluvat.

Hyvän elämän yhtä hyvin objektiivisia kuin subjektiivisiakin osatekijöitä listattaessa saattaa kuitenkin unohtua itse hyvän käsitteen eräs olennainen piirre. Hyvä ei tarkoita vain jotain vallitsevaa asiantilaa vaan hyvä on aina pyrkimystä, tavoitetta ja suuntaa.

Hyvä elämä ei siten ratkea sillä, onko minulla jokin tietty asia vai ei. Hyvä elämä tai onnellisuus liittyvät olennaisesti mielekkyyden kokemiseen, ja mielekkyydessä on olennaisesti kysymys juuri tavoitteellisuudesta. Hyvä on tavoitteen ja todellisuuden suhde, tilanne jossa nämä kaksi sillä hetkellä vastaavat jotenkin toisiaan.

Erityisesti onnellisuus, mutta myös hyvä elämä, saatetaan nähdä liiankin valmiina ja jollain tapaa pysähtyneinä asiantiloina. Tämä ei tarkoita, että onnellisuus olisi jatkuvaa kasvua ja ainaista eteenpäin pyrkimistä. Päinvastoin, onnellisuus saattaa olla kyky vihdoin tyytyä siihen, mitä jo on.

Onnellisuus ja hyvä elämä voivat olla hyviä tavoitteita yhteiskunnalle. Vielä osuvampi samoja asioita tavoitteleva tavoite tai kattokäsite on kuitenkin sivistys. Se on käsite, jonka kautta onnistutaan yhdistämään hyvän elämän objektiiviset ja subjektiiviset aspektit, samoin kuin tavoitteen ja toteutumisen aspektit. Sivistys on joka hetki yhtä aikaa tosiasia ja tavoite.

EERO OJANEN

KATSAUS

Julkaisija

Kriittinen korkeakoulu ry
Albertinkatu 27 a B 12
00180 Helsinki
puh. (09) 684 0010
www.kriittinenkorkeakoulu.fi
info@kriittinenkorkeakoulu.fi

Vastaava päätoimittaja

Eero Ojanen |
eero.ojanen@kriittinenkorkeakoulu.fi

Toimitussihteeri

Hermann Yli-Tepsa |
hermanni.ylitepsa@gmail.com

Lehden ulkoasu

Pauliina Leikas | pauliina.leikas@gmail.com

Kuvitukset

James Tuovinen | help@hevosburger.net

ISSN 1795-2131

Tilauhint

20 euroa/vuosi (neljä numeroa)
irtonumero 6 euroa

Tilaukset, jäsenyys ja osoitteenmuutokset

puh. (09) 684 0010
info@kriittinenkorkeakoulu.fi

Katsaus on kulttuurilehti, joka käsittelee Kriittisen korkeakoulun toimintakenttään liittyviä aihepiirejä. Lehti lähetetään jäsenenä yhdistyksen jäsenille.

PARLAMENTARISMI OBJEKTIIVISUUDEN IDEAALITYYPPINÄ

KARI PALONEN

Vapaasti uudelleen muotoiltu versio
filosofiklubin kevätseminaarissa 22. 5. 2010 pidetystä esityksestä

U iimeistään akateemisista peruskursseista lähtien meidät on totutettu ajattelemaan, että tiede on objektiivista jos mikä, ja politiikka ei sitä ainakaan ole eikä voikaan olla. Tähän eroon vedottaessa siteerataan usein Max Weberiä, hänen kahden Münchenissä ylioppilaille pitämää esitelmäänsä *Wissenschaft als Beruf* (pidetty syksyllä 1917) ja *Politik als Beruf* (pidetty tammikuussa 1919), jotka Weber julkaisi erikseen mutta samanaikaisesti kesällä 1919. Nämä esitelmät on nyt myös julkaistu suomeksi nimellä *Tiede ja politiikka* (Tampere: Vastapaino; saksaksi ne löytyvät yhdessä niteestä *Max-Weber-Studienausgabe 1/17*, Tübingen: Mohr 1994).

Tässä esityksessä kyseenalaistan molemmat nämä "totuudet". Max Weberiä hieman toisin lukien ja eri teksteihin huomion kiinnittäen väitän, että hän näkee myös vahvoja yhtäläisyyksiä tieteen ja politiikan välillä. Toisin sanoen tiedettä inhimillisenä toimintana ja käytäntönä lukien sitä voi käsitellä keskeneräisenä politiikkana, jossa ei tarvitse samalla tavalla "liata käsiään" kuin muussa politiikassa, mutta jossa tutkijan operaatiot ja niille asetettavat kriteerit ovat suurelta osalta samoja kuin poliitikon. Eikä kukaan muu kuin juuri Max Weber ole tulkinnut "objektiivisuuden" käsitettä uudelleen siten, että sen malliesimerkiksi tulee parlamentaarinen politiikka.

Max Weber julkaisi esseen "Die 'Objektivität' Sozialwissenschaftlicher und sozialpolitischer Erkenntnis"

Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik -lehden ensimmäisessä numerossa vuonna 1904. Artikkelitoimi ohjelmapuheenvuorona lehdelle, johon pankkimies ja taloustieteilijä Edgar Jaffé oli värvännyt muiksi toimittajiksi tunnetut kansantaloustieteen professorit Werner Sombartin ja Max Weberin.

"Objektiivisuus" – mitä se ei ole?

Weber käyttää lainausmerkkejä varoittaakseen lukijaa siitä, että hän ei – yhtä vähän kuin vuotta myöhemmin *Die protestantische Ethik und der "Geist" des Kapitalismus* -kirjoitussarjassaan – puhu käsitteestä sen tavanomaisessa merkityksessä (im üblichen Sinne). Päinvastoin, objektiivisuusesseen lukija havaitsee nopeasti, kuinka Weber kirjoituksessaan tekee selväksi, että hän hylkää kaikki omana aikanaan tavanomaiset "objektiivisuuden" merkitykset, jotka ovat pääosin säilyttäneet arvonsa akateemisten peruskurssien retorikassa ja tiedeuskovaisten päätöksessä yleensä.

1960-luvun loppupuolelta valtiotieteellisen tiedekunnan perusopinnoista mieleeni on jäänyt vaatimus, että jos kaksi henkilöä tutkii samaa aihetta samalla aineistolla, ideaali on, että he saavat siitä samoja tuloksia. Toisin sanoen yksi "objektiivisuuden" ulottuvuus oppikirjoissa on, että tutkijain tulee ikään kuin kieltää itsensä ja antautua objektin vietäväksi, jotta he voivat tehdä "objektiivista" tutkimusta. Tutkijan on

unohdettava oma subjektiivisuutensa ja annettava "asioiden itsensä puhua". Toisin sanoen omintakeisuus ja uusien kysymysten asettelu olisi pahasta. Tätä en silloinkaan ollut valmis allekirjoittamaan, vaikka en osannut sanoa miksi.

Käsiterealismi, ajatus että maailma on paitsi objektiivisesti olemassa, myös määrää ne käsitteet, jolla siitä puhutaan, on vahva filosofinen traditio skolastiikasta marxismiin kuten Weber sanoo. Hänelle se on ahtaan fakki-idootin harha, joka ei näe sitä, että asioita tarkastellaan aina jostakin näkökulmasta. Weberin perusteeksi on, että "objektiivisuus" on yhtä lailla näkökulmasidonnainen käsite kuin esimerkiksi vapaus tai tasa-arvo. Vuoden 1904 artikkelin keskeinen teesi onkin tämä:

Es gibt keine schlechthin 'objektive' wissenschaftliche Analyse des Kulturlebens oder – was vielleicht etwas Engeres, für unsern Zweck aber sicher nichts wesentlich anderes bedeutet – der 'sozialen Erscheinungen' unabhängig von speziellen und 'einseitigen' Gesichtspunkten, nach denen sie – ausdrücklich oder stillschweigend, bewußt oder unbewußt – als Forschungsobjekt ausgewählt, analysiert und darstellend gegliedert werden (Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre, Tübingen: Mohr 1973, 170).

Weber puhuu siis "objektiivisuudesta" vain tässä näkökulmasidonnaisessa merkityksessä, suhteessa johonkin. Tutkimuskohteet eivät ole valmiina löydettävissä, vaan tutkijat muodostavat ne näkökulmia käyttäen. Weber ei voikaan tehdä eroja henkilöiden välillä siten, että jotkut olisivat "objektiivisia" ja toiset eivät. Kaikki näkökulmat ovat "subjektiivisia". "Objektiivisuus" ei Weberillä viittaa "subjektiivisen" vastakäsitteeseen, vaan päinvastoin tulee ymmärrettäväksi vain eri näkökulmien tarkasteluun tuoman "subjektiivisuuden" kautta (vrt. ma, 213).

Tavallaan "objektiivisuus" viittaa Weberillä intersubjektiivisuuteen, mutta ei subjektien näkökulmien yhteensovitukseen tai synteesiin, vaan nimenomaan dissensuksen intersubjektiivisuuteen. Toisin sanoen

kaikki voivat tunnustaa sen, että perspektiivien eroja ei voida kieltää tai ylittää, vaan tutkimus koostuu niiden välisistä kiistoista, kiistojen jäsentämisestä ja proseduralisoinnista.

Tästä näkökulmasta Weberin on helppo kiistää se, että tutkijain konsensus olisi merkki "objektiivisuudesta" ja yhtä vähän sitä on heidän välisten näkemyksensä "kultainen keskitie" ("mittlere Linie"). Kun Weber vuonna 1918 parlamenttipamfletissaan (Parlament und Regierung im neugeordneten Deutschland, sisältyy teokseen *Max-Weber-Studienausgabe 1/15*, Tübingen: Mohr 1988) kiistää virkailijain tiedon "objektiivisuuden", hän myös hylkää hegeliläisperäisen ajatuksen virkailijoista "objektiivisen hengen" kantajina. Yhtä lailla Weber kiistää sen, että tutkimuksessa jotkut käsitteet, kuten "lainalaisuus" tai "systeemi", olisivat taikasanoja, joilla pääsee tutkijoiden välisten kiistojen yläpuolelle. Nuo käsitteet ovat päinvastoin tutkijain analyttisiä instrumentteja muiden joukossa eikä niille voi antaa mitään erityistä pyhitystä, vaan niitä on helppo käyttää leimakirveenä kriitikkojen suuntaan.

"Objektiivisuus" – kysymys teoriakiistoista

Tätä kautta tulenkin kysymyksen ytimeen, siihen mitä Weber "objektiivisuudella" tarkoittaa, nimittäin tutkijain välisten tieteellisten kiistojen käsittelyyn. Nämä kiistat olivat jo pari vuosikymmentä sävyttäneet nimittäin kansantaloustiedettä, jonka professuureissa Weber oli toiminut, kunnes oli edellisenä vuonna hermostautensa perusteella joutunut lopullisesti eroamaan virastaan Heidelbergissä. Etenkin saksalaisen kielialueen akateemisten ekonomistien keskuudessa käytiin Methodenstreitien analyttisen ja historiallisen koulukunnan eli Carl Mengerin ja Gustaf Schmollerin välillä. Weber halusi yhdistää historiallisen ja teoreettisen otteen ilman moralismia ja luonnontieteellistä paatosta.

Artikkelin pääteesi on, että "objektiivisuus" koskee sitä, miten teoriakamppailuja yleensä tulee käsitellä.

Weber ottaa esimerkiksi erään wieniläisen tenttijän epätoivon; miten suhtautua "kahteen kansantaloustieteeseen"?

Daß das Problem als solches besteht und hier nicht spinisierend geschaffen wird, kann niemandem entgehen, der den Kampf um Methode, "Grundbegriffe" und Voraussetzungen, den steten Wechsel der "Gesichtspunkte" und die stete Neubestimmung der "Begriffe", die verwendet werden, beobachtet und sieht, wie theoretische und historische Betrachtungsform noch immer durch eine scheinbar unüberbrückbare Kluft getrennt sind: "zwei Nationalökonomien", wie ein verzweifelter Wiener Examinand seinerzeit jammernd klagte. Was heißt hier Objektivität? Lediglich diese Frage wollen die nachfolgenden Ausführungen erörtern ("Objektivität", ma, 160–161).

Toisin kuin aikalaisensa, Weber ei siis näe kiistoja tieteessä mitenkään harvinaisina vaan pikemminkin toistuvina ja asianmukaisena ilmiöinä. Eikä hän pyri pääsemään eroon kiistoista, vaan näkee ne arvokkaina, erityisesti tieteissä, joiden kohteena ovat politiikka ja kulttuuri.

Das Kennzeichen des sozialpolitischen Charakters eines Problems ist es ja geradezu, daß es nicht auf Grund bloß technischer Erwägungen aus feststehenden Zwecken heraus zu erledigen ist, daß um die regulativen Wertmaßstäbe selbst gestritten werden kann und muß, weil das Problem in die Region der allgemeinen Kulturfragen hineinragt (ma, 153).

Se että kiistoja käydään kaikkialla ja ne ovat tieteen pysähtyneisyyden torjumisen kannalta erinomaisia arvokkaita ilmiöitä, ovat siis seikkoja jotka yhdistävät tieteen muuhun kulttuuriin ja politiikkaan. Sitaatissa ja muuallakin artikkelissa "kulttuuri" ja "politiikka" ovat lähes synonyymejä, molemmat viittaavat arvottamista ja kannan ottamista vaativaan toimintaan, johon Weber katsoo tieteenkin sisältyvän. Tästedes puhun vain politiikasta, koska siitä on löydettävissä historiallinen malliesimerkki sille, miten kiistoja tulee käsitellä.

Mutta miksi Weber puhuu "objektiivisuudesta" teoriakamppailujen arvioinnissa? On ilmeistä, että hän ei

halua luovuttaa tätä ylistyspuheen käsitettä vastustajilleen, vaan pitää kiinni nimityksestä, mutta siten, että hän tulkitsee sen merkityksen ja kohdealan uudelleen. Toisin sanoen: mitä ihmettä Weber voi tarkoittaa "objektiivisuudella"?

Weber-tutkijat eivät ole toistaiseksi esittäneet vakuuttavaa ja spesifiä tulkintaa hänen "objektiivisuuden" käsitteestään. Kun "objektiivisuus" hänellä viittaa tapaan käsitellä teoriakamppailuja, se ei voi tarkoittaa mitään menettelyä, jolla nämä kamppailut ratkaistaisiin ja lopetettaisiin. Tällainen näkemys olisi puolueellinen jos mikä, ja jos joku väittää "ratkaiseensa" kiistan, tälle voi aina esittää erilaisia vastaväitteitä ja heittää debattiin kokonaan päinvastaisia "ratkaisuja". Kun esitän tässä tulkinnan "Max Weberin objektiivisuuskäsityksestä", en siis väitä "ratkaisevani" käsitteen merkitystä, vaan ainoastaan esittävänä puheenvuoron asiaa koskevaan debattiin. Weberin kriteeriä käyttäen tämä puheenvuoro nojaa yksipuoliseen terävöittämiseen ("einseitige Steigerung", ma, 191).

Reilu peli – "objektiivisuuden" regulatiivinen idea

Teesini mukaan "objektiivisuus" Weberillä tarkoittaa kysymystä siitä, miten akateemisia debatteja käydään, voidaan ja tulisi käydä. Siinä voi erottaa kaksi tasoa. Ensimmäistä voi kutsua Kantia seuraten "regulatiiviseksi ideaksi". Toisin sanoen Weberin tekstissä "objektiivisuuspuheella" on yleinen idea, pointti tai juoni, jota hän ei koskaan tee eksplisiittiseksi, mutta joka voidaan niistä lukea ulos ideaalityypistä kärjistystä käyttäen. Toisella tasolla "objektiivisuus" viittaa tiettyyn menettelytavan malliin, jolla tuota regulatiivista ideaa koskevia väitteitä analysoidaan ja arvioidaan.

"Objektiivisuuden" regulatiivinen idea viittaa siis tilanteeseen, jossa teoria- ja käsitelkamppailuja debatoidaan avoimin mielin, toisin sanoen siten, että vastakkaiset näkökulmat ja niiden esittäjien retoriikat niiden puolustamiseksi otetaan kaikki huomioon. Vaikintuneille näkemyksille ei anneta erikoisasemaa

uusiin verrattuna mutta ei uutuuttakaan pidetä itseisarvona, vaan myös paluu jo hylättyihin ja "vanhentuneisiin" kantoihin on mahdollinen. Tätä ideaa voidaan kutsua reiluksi peliksi, englanniksi *fair play*. Samalla tavalla kuin (muukin) politiikka, tiede ymmärretään peliksi, jossa reilu menettely on tärkeintä. Tieteen "tulokset" sen sijaan ovat historiallisesti muuttuvia, tulokinnanvaraisia ja kiistanalaisia. Mikään teoria ei voi vaatia lopullisuutta vaan kaikki on kyseenalaistettavissa, ja tiede "edistyy" juuri kyseenalaistamalla.

"Reilu peli" on puhtaasti formaalinen periaate. Milainen peli sitten on reilua? Sitä ei etukäteen voi taata, vaan sitä joudutaan arvioimaan konkreettisissa yhteyksissä. Kukaan ei voi julistaa vakuuttavasti, että "minä pelaan reilusti", mutta pelaajat ja yleisö voi aina syyttää toisia periaatteesta poikkeamisesta – *foul play*. Tällaisessa tilanteessa pelaajat joutuvat arvioimaan toistensa menettelytapoja.

Weberin esimerkki kansantaloustieteen metodikiistasta viittaa siihen, että akateemisessa maailmassa kiistojen avointa ja julkista käsittelyä varten ei ole ollut kunnollisia institutionalisoituja menettelytapoja. Pikemminkin kiistat tieteessä on, niin silloin kuin nykyäänkin, "ratkaistu", siis lopetettu, joko auktoriteetilla *ex cathedra* tai ilmauksena akateemisten muotien ja suhdanteiden vaihdoksista.

Retoriikan termin puhuen akateemiset kiistat "ratkaistaan" epideiktisen retoriikan mallin mukaisesti: esityksille joko taputetaan tai jätetään taputtamatta. Muotien muuttuessa aikaisemmat taputuskohdeet vaiennetaan ja vaihdetaan taputuskohdetta. Yhtä vähän kuin juhlapuheissa tai kansanäänestyksissä, myös akateemisessa epideiktisessä retoriikassa ei voi puhua reilusta pelistä, kun ei ole mitään kriteereitä sen arviointiin. "Objektiivisuus" reilun pelin idean mielissä vaatii proseduraalista retoriikkaa, jossa osapuolten omia näkemyksiä kuullaan eikä etsitä ulkopuolisia auktoriteetteja, tuomareita (forensinen retoriikka) tai tavoitella osapuolikompromisseja (diplomaattinen retoriikka).

Parlamentaarisen retoriikan malli

Kun tieteellisiä kiistoja arvioidaan periaatteessa samaan tapaan kuin muitakin poliittisia kamppailuja, deliberatiivinen retoriikka vastaa Weberin ideaa kysymysten tarkastelusta vastakkaisista näkökulmista ja eri näkemysten asettamisesta vastakkain. Erityisesti 1700-luvun lopulla ja 1800-luvulla deliberatiiviselle retoriikalle on myös luotu uusi historiallinen malliesimerkki, nimittäin parlamentaarinen retoriikka. Erityisesti renessanssin retorisen kulttuurin perinnettä seuraavassa Britannian parlamentissa kysymysten käsittely vastakkaisista näkökulmista ja eri näkökulmien edustajien välinen debatti on institutionalisoitu ja systematisoitu erityisesti parlamentaariseksi menettelytavaksi.

Ajatus, että kysymyksiä ja esityksiä ei voi kunnolla ymmärtää muuten kuin käsittelemällä niitä vastakkaisista näkökulmista, tuodaan usein eksplisiittisesti näkyviin 1800-luvun sekä retoriikkaa että parlamentaarista menettelyä koskevassa kirjallisuudessa. Toisin sanoen parlamentaarisessa politiikassa dissensus ei ole vain luvalinen vaan sitä suorastaan edellytetään. Vain näin tulee parlamentaarinen reilu peli mahdolliseksi. Esimerkkinä siteeraan kanadalaista retoriikan professoria James De Milleä vuodelta 1878:

The aim of parliamentary debate is to investigate the subject from many points of view which are presented from two contrary sides. In no other way can a subject be so exhaustively considered" (*Elements of Rhetoric*, 473 <http://www.archive.org/stream/elementsretori01millgoog>).

Parlamentaarinen retoriikka onkin lähin historiallinen esimerkki menettelytavasta, joka mahdollistaa "epäreilun pelin" identifioinnin ja julkisen kritiikin. Tässä mielessä parlamentaarisesta politiikasta tulee ideaalityyppi, jonka siirtämistä akateemisiin teoriakamppailuihin Weber objektiivisuusartikkelissa implisiittisesti suosittaa. Parlamentarismia sanan vahvassa mielessä ei Saksassa vielä vuonna 1904 ollut, mutta Weber

kuului harvoin parlamentaarisen hallitustavan akateemisiin puolustajiin. Keväällä 1918 julkaistussa *Parlament und Regierung im neugeordneten Deutschland* -pamfletissa Weberin "parlamentaarinen" käsitys objektiivisuudesta näyttäytyy virkakunnan tiedon monopolisoimispyrkimyksen kiistämisessä ja saattamisessa parlamentaarisen kontrollin alaiseksi. Esityksissä siitä, miten tätä kontrollia voi toteuttaa, näkyy Weberin velka retoriselle ajatustyyliille harvinaisen selkeästi.

Näkemyks "objektiivisuudesta" reilun pelin periaatteena poikkeaa tietysti radikaalisti tiedeuskovaisten peruskurssien ja metodioppioiden päätöksestä. Sen sijaan se vastaa hyvinkin ihmistieteiden arkipäiväistä kokemusta, jossa kiistat ovat kaikkialla läsnä ja pyrkimys löytää joitakin kiistojen yläpuolisia instansseja ei enää vakuuta. Weberin retorinen juoni on pitää tästä huolimatta kiinni "objektiivisuuden" käsitteestä ja antaa sille kiistojen käsittelyn periaatteisiin ja menettelytapoihin liittyvä uusi merkitys. Tässä mielessä "reilun pelin" periaate tarjoaa uskottavan tulkinnan "objektiivisuudelle".

Tieteen parlamentarisointi?

Parlamentaarisen menettelytavan tarjoaminen reilun pelin malliesimerkiksi on sen sijaan provokatiivisempi ajatus. Tätä ei siis pidä tulkita vulgaaristi esimerkiksi siten, että professorit lähetettäisiin havainnoimaan eduskunnan täysistuntoja ja valiokuntien kokouksia ja katsomaan sieltä mallia. Nykyisten parlamenttien toiminta ei ole aina niin parlamentaarista muun muassa hallituksen etuoikeuksien ja puoluekurin vuoksi, eikä parlamenttaarisuus ole siellä heti ulospäin näkyvää, vaan parlamenttaariset ulottuvuudet on pikemminkin kaivettava esiin, esimerkiksi perehtymällä

menettelytapasäännöstöihin ja parlamentaarisii ennakotapauksiin. Näihin kuuluu "epäparlamentaarisen" kielenkäytön ja käytöksen rankaiseminen, reilusta pelistä poikkeamisena, mutta milloin raja sanavapauden ja epäparlamentaarisen puheen välillä ylitetään, on aina tulkinnanvaraista ja kiistanalaista.

Ajatus asioiden systemaattisesta tarkastelusta *pro et contra* haastaa kuitenkin esimerkiksi "parhaaseen argumenttiin" vetoamisen sillä retorisella periaatteella, että vastakkaisten näkemysten puolesta voi joka tilanteessa esittää hyvin perusteluita. On tarpeellista rekonstruoida myös viime vuosikymmenten retoriikkakirjallisuudesta on lähes kadonnut idea parlamentaarisen retoriikan erikoisluonteesta ideaalittyyppisenä tilanteena, joka operoi debatin ja dissensuksen periaatteilla. Ja vielä vaikeampaa saattaa olla saada tutkijoita myöntämään, että heillä on omassa argumentoinnissaan paljon opittavaa nimenomaan kokeneilta parlamentaariikoilta.

Kuitenkaan ei pitäisi olla mahdotonta myöntää sitä, että omat tutkimukset ovat aina osa akateemista retorista kamppailua, jolloin niiden ja parlamenttipuheiden välillä ei ole mitään radikaalia eroa. Tätä korostaa Quentin Skinner tuoreessa haastattelussa:

I now say to my students on Hobbes's *Leviathan* on which I am giving a course at the moment, think of it as a speech in Parliament; all of these great works of political philosophy are recognizably contributions to a debate; interpreting them is uncovering what that contribution was... (Interview with Alan Macfarlane 10th January 2008, <http://www.dspace.cam.ac.uk/bitstream/1810/197060/1/skinner.txt>)

Kuten Weberillä, "debatti" on tässä avainkäsite, jonka välityksellä tutkimuksen ja muun politiikan yhteydet korostuvat. ■

ANARKISTIKLUBI JA VEIKKO LEVÄÄHO

Artikkelin on toimittanut Juha Olavinen. Tekstipohjana on 24.11.2009 Klubilla esitetty Jaana Kokon dokumentti The Anarch Veikko Leväähösta.

1960–70

-lukujen vaihteessa Kriittisen korkeakoulun yhteydessä aloitti Veikko Leväähön vetämä anarkismin tutkimusryhmä.

Leväähön vanhemmat olivat Pietarinsuomalaisia. 1924 Leninin kuoltua Pietari nimettiin Leningradiksi, jossa Veikko syntyi kesällä 1924. Olojen käytyä yhä tukalammiksi Leväähöt onnistuivat vuonna 1928 pääsemään Suomen puolelle.

Omien sanojensa mukaan Leväähön varhaisimmat anarkismiin liittyvät impulssit tulivat Espanjan sisällissodan aikaan vuonna 1936 Veikon ollessa 12-vuotias. Leväähön isä, punaisten puolella toiminut juristi Jalmari Leväaho oli monien muiden vuosisadan vaihteessa aktivoituneiden vasemmistolaisnuorten tavoin omaksumut teosofisia aatteita sekä vegetaristisen ruokavaliion. Veikko Leväähön omassa ajattelussa voidaan nähdä selkeästi itämaisten ajatussuuntien ja teosofian vaikutusta. Tämä on ilmeisesti seurausta juuri isän vai-

kutuksesta. Leväähön hieman nuorempi veli – Kauko Aatos – vahvistikin klubilla Veikon ja Jalmarin keskustelleen säännöllisesti ja intensiivisesti filosofisista ja poliittisista kysymyksistä.

Vetämänsä anarkismin tutkimusryhmän lisäksi Leväaho järjesti Kriittisellä yleisötilaisuuksia ja paneelituntoja keskustelevan filosofian hengessä. Oman laajan yleissivistyksensä turvin Leväaho onnistui usein aikaansaamaan hienoja hetkiä erilaisia näkemyksiä ja yhteiskuntakerrostumia edustavien panelistien kesken.

Tutkismusryhmän toiminnan jatkeeksi Leväaho hankki 1971 käyttöönsä pienen kellarin Kruununhaasta (Unioninkatu 45). Tästä vaatimattomasta kellarihuoneistosta kehkeytyi sitten legendaarinen anarkistiklubi. A-klubilla ei ollut mitään ohjelmaa eikä aukioloaikoja, mutta muuten klubilaiset muodostivat värikkään ja innokkaasti keskustelevan ryhmän erilaisista aate- ja työtaustoista. Keskustelu lainehti monenlaisissa filosofisissa, historiallisissa ja poliittisissa kysymyksissä. Leväähön keksijäluonteeseen mukaiset teknologiset innovaatiot olivat myös usein esillä.

Leväahon ja anarkistiklubin vaiheita esitelleen alustuksen jälkeen näimme taiteilija Jaana Kokon syksyllä 2008 kuvaaman ainutkertaisen lyhytelokuvan *Anarki (The Anarch)*, joka jäi Leväahon viimeiseksi julkiseksi puheenvuoroksi, yhdenlaiseksi testamentiksi. Seuraavasa otteita Leväahon puheista lyhytelokuvassa. Kysyjänä Jaana Kokko. Tekstin purkanut Hilkka Leväaho-Pajunen.

Mitä on anarkismi ja mitä se merkitsee?

Anarkismi on muotoon pantua ajattelua ja hieman kömpelöä verrattuna siihen, mitä merkitsee anarkin itsetajunta, itsetietoisuus. Itsetietoisuus merkitsee ensinkin sitä, että tietää omat rajansa, ettei lähde hevostelemaan alueille, joita ei todellakaan hallitse. Toisaalta sitä, että pyrkii sellaiseen arvokkaaseen vaatimattomuuteen, nimenomaan arvokkaaseen.

Mitä on olla anarki?

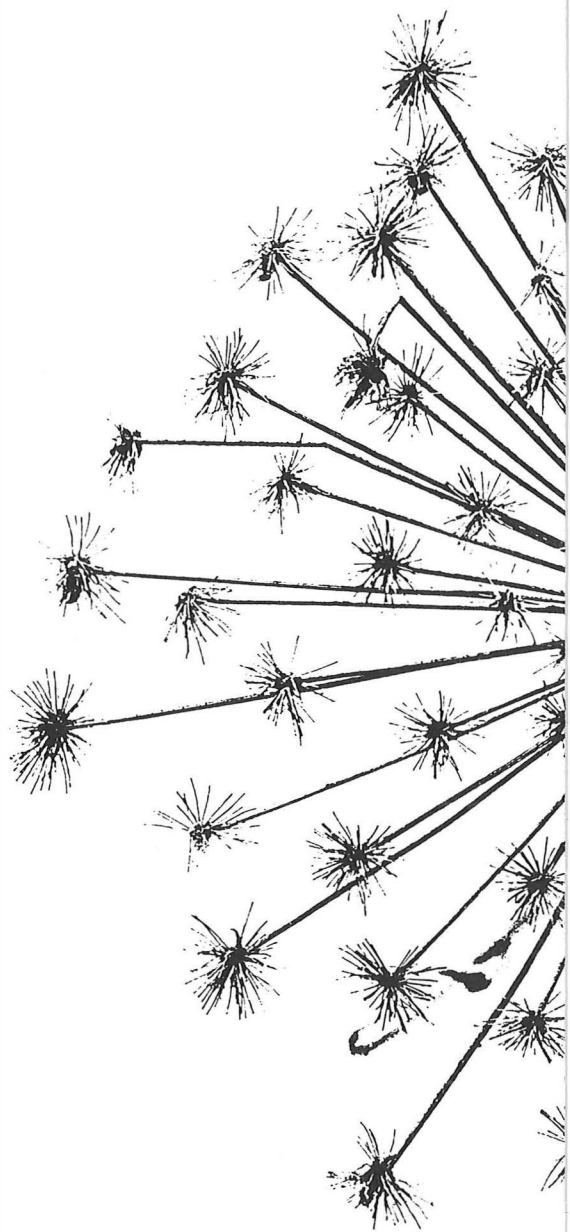
Anarkistina, tai anarkina olo – vastakohtana monarkille – on sitä, että tuntee ja tajuaa itsensä eikä lähde käyttämään valtaa, minkäänlaista valtaa toisen yli, ei naapurin ihmisen enempää kuin sammakonkaan. Täytyy tajuta oma tilansa ja suhtautua arvokkaasti toiseen. Nämä ovat minun näkemyksiäni siitä, mitkä ovat ne vaatteet. Kaikenlainen vallankäyttö silloin, kun se ei ole nimenomaan pyydettyä ja siten hyväksyttyä, on vahingollista. Minun mielestäni hyvää vallankäyttöä on se, että jos minun kelloni esimerkiksi syystä tai toisesta menee epäkuntoon ja vien sen kellosepälle, minä annan sille kellosepälle täyden vallan korjata se kello, saada se toivottuun tilaan. Se on oikeata vallankäyttöä. Se on pyydettyä ja hyväksyttyä. Ei valta aina ole pelkästään negatiivista. Sen sijaan väkivalta on. Se on yksi karkeimpia vallan muotoja. Väkivaltaahan on muukin kuin vain fyysinen väkivalta.

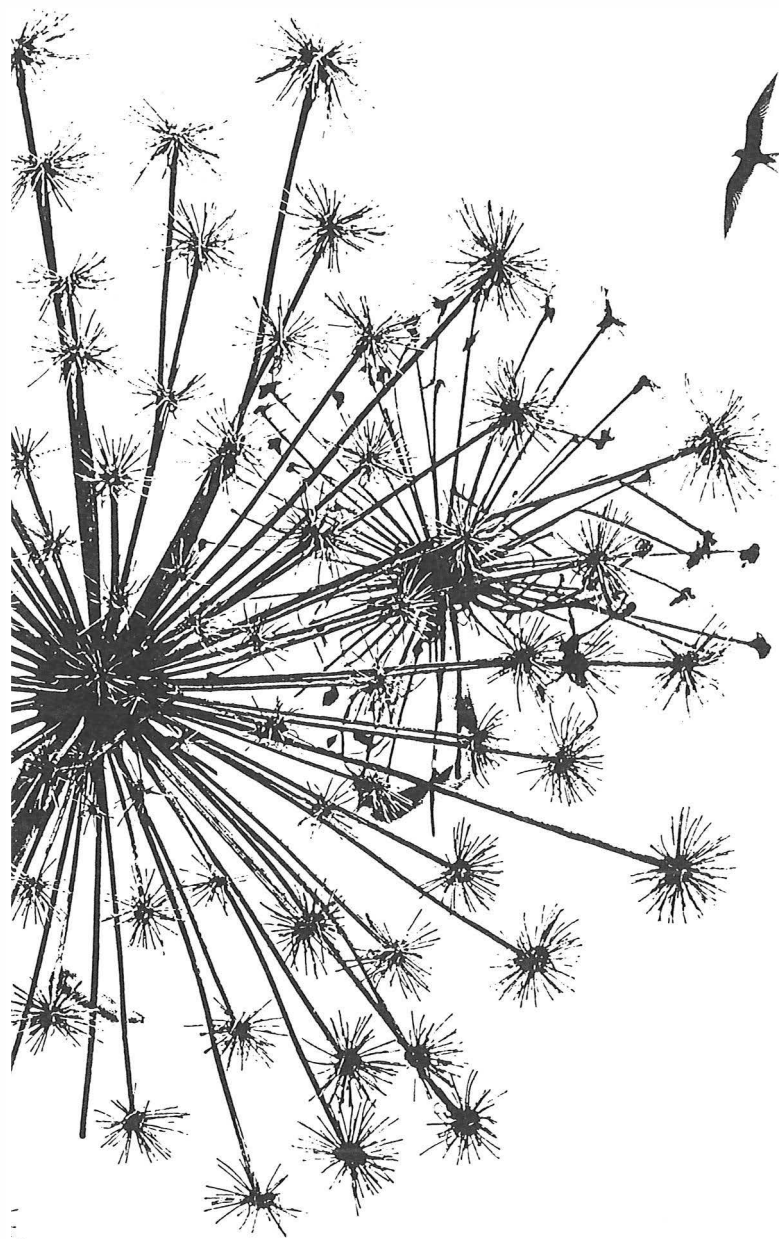
Mikä esimerkiksi?

No, esimerkiksi sensuuri. Samalla tavalla myöskin toisen saattaminen, tai toisten saattaminen sellaiseen tilaan, jota he eivät itselleen toivo. Poliittinen ja uskonnollinen valta ovat minun mielestäni niitä pahimpia.

Minkälainen yhteiskunta sitten olisi, jos valtaa käytettäisiin oikein?

Se olisi tietysti lähinnä utooppinen. Jos sitä jotenkin luonnehtii, voisi sanoa että se olisi tasapainoinen, sopimuksiin perustuva yhteistoiminta-

kenttä. Se ei merkitse mitään standardisoimista – yksilöllisyys säilyy, mutta samalla ollaan vapaassa, selkeässä ja viisaassa yhteistoiminnassa.

Sota on niitä suurimpia virheitä, mitä ihminen tekee. Joskus sota ehkä on ollut sellainen vuorovaikutuksen muoto, jossa on noudatettu tällaisia herrasmiessääntöjä, mutta ne tuntuvat olevan lähinnä legendaa. Ainakin muutaman viimeisen sadan vuoden aikana sota on ollut kautta linjan rumaa, inhottavaa ja vahingollista. Yksi tällainen sotilaalliselta kannalta katsottuna oleva sankaritarina on mielestäni ollut maaherra Wibeliuksen tapaus, joka voittaneen kenraalin edessä sanoo: Oikeus ja kohtuus ja laki ja sopimukset menevät ohi sotilaallisen voiman.

*Kertoisitko kokemuksiasi
jatkosodasta ja sota-oikeudesta?*

En minä mielelläni näistä asioista puhu, ne eivät ole niitä kaikkein kauneimpia muistoja. Koska en kuulu kirkkoon, enkä silloin kuulunut tietenkään, yritettiin minut velvoittaa pitämään komppanialle seurat. Tämä juuri sen vuoksi, että minua pidettiin arkipakanana, mitä minä ilmeisesti olinkin... No, minä ilmoitin, että minähän loukkaan teidän uskontoanne ja teikäläisiä kristittyjä, jos minä ryhdyn pitämään teidän pappinanne teille jotain tällaista. Siitähän tulee pelkkää ilveilyä. Mutta tätä eivät esimiesasemassa olleet tajunneet. He katsoivat asenteeni sotilaan arvolle sopimattomaksi – vastustukseksi, kun en täytä sokeasti käskyä. Katsoin ja katson edelleen, että minun eettinen ja moraalinen kanttini oli ja on paljon vahvempi kuin se sotilaan sisäpalvelusohjesääntö ja tällainen sokea totteleminen. Varsinkin kun minä selitin kantani näillä äsken mainitsemillani syillä – että en halua loukata muita. Jouduin sota-oikeuteen, tai oikeammin sanottuna kenttäoikeuteen, ja siitä tuli sitten kuukausi vankeutta. Tuomion sisältö oli sotilaan arvolle sopimaton

käyttäytyminen ja esimiehen käskyn täyttämättä jättäminen. Kirjaimellisesti tämä jälkimmäinen piti paikansa, mutta se edellinen, sotilaan arvolle sopimaton käyttäytyminen ei pitänyt alkuunsaakaan paikkaansa. Minä käyttäydyin paljon arvokkaammin juuri noudattaessani tätä eettistä ohjetta olla loukkaamatta muita. No, Kuopion lääninvankilassa se tuli lusittua sitten.... Sitten, kun jouduin sinne Kuopion lääninvankilaan, sanoi vankilanjohtaja pää kallellaan: Nuori mies, olisitte antautunut Jeesukselle, niin ei yhteiskunta olisi teitä näin tuominnut. Mitäpä siihen voi sanoa. Minä vain katsoin ja sanoin: Vai niin.

Puhuessamme sanoit, että elämää se on sekin, mikä ei näytä eläältä. Mitä sillä tarkoittit?

Sitä, että sekin, mikä ei ole aistein havaittavissa elämäksi, saattaa olla ja useissa tapauksissa onkin elämää. Esimerkiksi kun puhumme kivikunnasta. Pidämme sitä usein ikään kuin kuolleenä. Tosiasiassa se on ihan yhtä elävää kuin niityn heinät ja ihmisten uimarantaelämä. Semmoinen pelkkä aistein havaittava dynamiikka ja liikehdintä ja niin edespäin on vain yksi osa elämää. Sanoisin, että taustalla, näkymättömissä on paljon mahtavampaa dynamiikkaa, elämää sinänsä.

Miten sitä voi sitten kokea?

Minä puhun nyt pelkästään omasta kokemuksestani. Sen voi ikään kuin tajuta siten, että se absorboituu minun omaan tajuntaani, ja minä saatan elää kiven elämää, saatan elää heinän elämää. Tätä tietä. Ja tällä tavalla minä tajuan, että se on elämää, koska minä elän sitä.

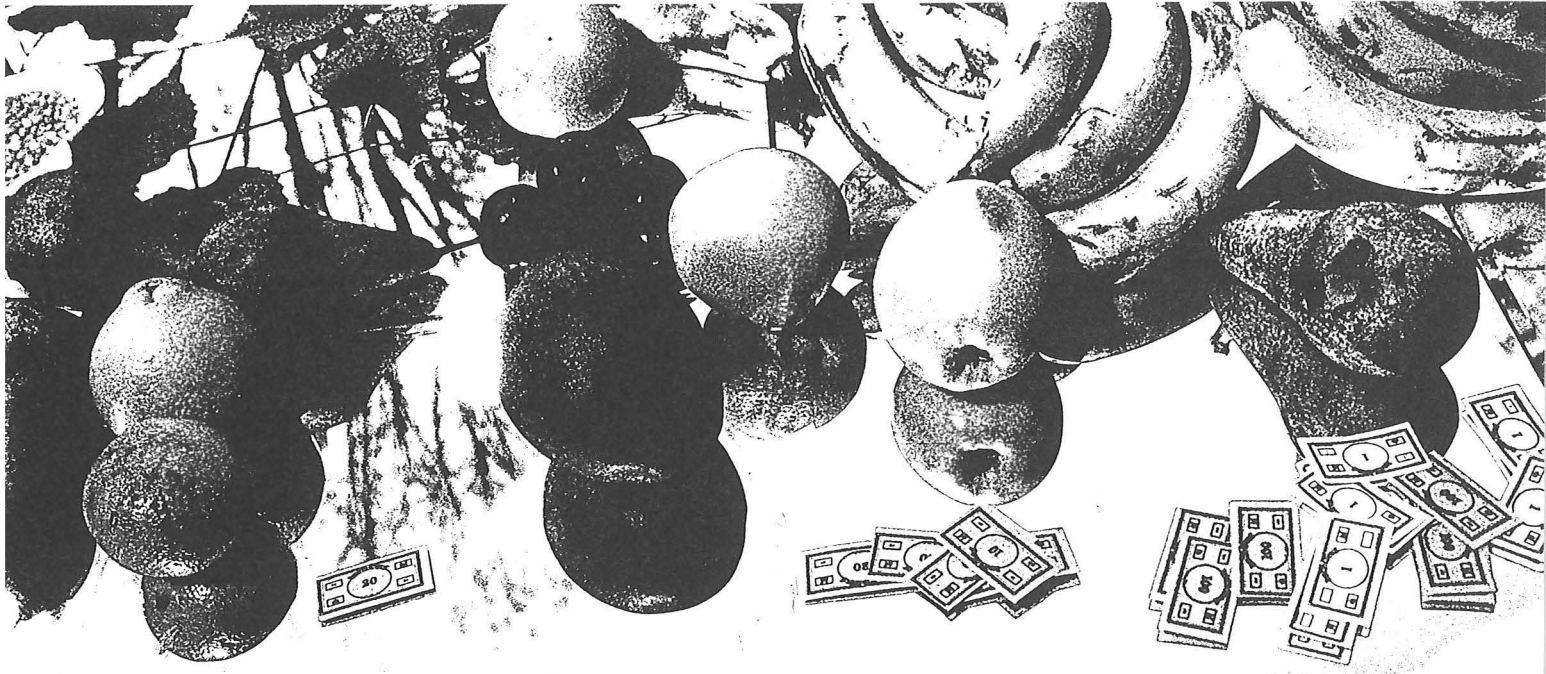
Absorboituminen tarkoittaa sitä, että sulautuu samaksi. Ei se ole mitään lopullista, se saattaa olla tilapäistä, tuokion kestävä, mutta se voi olla myös koko elämän mittainen. Eräs sellainen elämän mittainen absorboituminen on minun mielestäni esimerkiksi se, mitä me sanomme eläinrakkaudeksi. Sellainen spontaani, luonnollinen sympatia eläimiä kohtaan, olkoot

ne kotieläimiä tai villieläimiä luonnossa tai mitä hyvänsä. Ne ovat olemassa ja niiden koskemattomuutta ja oikeutta olemassaoloon pitää kunnioittaa. Sillä kunnioittaa itseään.

Millä tavalla mielestäsi ihminen saavuttaa itsetuntemusta?

Lähinnä näkisin, että tämä itsetuntemus sen klassisessa merkityksessä on tavattoman hieno juttu. Se syntyy sillä, että pysähtyy välillä eikä koko ajan kiihdi jonnekin. Pysähtyy ja miettii. Kuka minä olen, mitä minä olen ja miksi minä olen ja niin edelleen. Ja koettaa selvittää sellaisia asioita, jotka vaikuttavat kovin hämäritä ja epäselviltä. Siinä mennään ainakin minun oman kokemukseni mukaan askel askeleelta eteenpäin. Ei se kertakaikkiaan hetkessä valkene, ei tule mitään valaistusta. Tänä minä oivalsin, että jumalauta, niin ei sovi tehdä jossain asiassa. Toissapäivänä oivalsin jonkin toisen asian, mutta yleensä juuri aina niin päin, että miten ei sovi tehdä. Sitten siihen jää näitä kirkkaita hetkiä, miten sopii tehdä. Usein juuri virheiden välttäminen on parempaa kuin viisauden opiskelu. Ei pidä tehdä väärin, ihan yksinkertaisesti. Kun ei tee väärin, niin tulee tehneeksi oikein! Kaikissa näissä asioissa, joista olemme nyt keskustelleet, tulee muistaa, että kaikki on suhteellista. Se on suhteessa aikaan, se on suhteessa paikkaan, se on suhteessa subjektiin ja se on suhteessa siihen objektii-viseen eksistenssiin, jossa olemme. Tämä suhteellisuus täytyy muistaa.

Ainoa, missä suhteellisuuden voi hyvällä omallatunnolla unohtaa, on huumori. Siinä ei tarvitse olla suhteellinen. Tietysti hyvä maku on siinäkin paikallaan, mutta huumorin avulla voi kyllä ylittää rajoja ja vaikka pullistellakin. Kun se tapahtuu elegantisti. Tällä tarkoitan lähinnä sitä, että ei olemassaolon ja elämisen tarvitse olla eikä sen pitäisikään olla tosikomaista, ryppyotsaista matematiikkaa tai logiikkaa tai insinööritieteitä, vaan täytyy olla elävää elämää ja mieluummin hymy huulella kuin otsa rypyssä. ■

MAAILMANKEHITYKSEN SUURI KÄÄNNE

ELE ALENIUS

Tohtori Ele Aleniuksen alustus filosofilubilla 6. 10. 2010.

Alenius johdatteli puheeseensa esittelemällä näkemyksensä taustoja. Aleniuksen ajattelu ja poliittinen toiminta edusti sosialismia Suomessa 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin Suomessa rakennettiin hyvinvointivaltiota, ja jolloin vallitsi kansainvälinen kylmä sota. Kummallakin puolella, idässä ja lännessä noudatettiin periaatetta: jos et ole meidän puolellamme, olet meitä vastaan. Tässä tilanteessa Alenius joutui käymään jatkuvaa kamppailua NKP:n kanssa omien näkemystensä puolesta. Hänen ajattelunsa, jossa sosia-

lismi ja demokratia kuuluvat yhteen, oli jatkuvasti Neuvostoliiton ankaran kritiikin kohteena. Kärjistyneemmät tilanteet hän koki vuonna 1965, jolloin hän kieltäytyi SKDL:n uutena pääsihteerinä noudattamasta heidän ohjeitaan, vuonna 1968, jolloin Neuvostoliiton suurlähettiläs esitti hänelle virallisen uhkauksen toimenpiteistä häntä vastaan sen vuoksi, että hän oli julkisesti tuominnut Tšekkoslovakian miehityksen, sekä vuonna 1975, jolloin Moskovan radio ilmoitti uutisissaan Neuvostoliiton tuomitsevan hänen ajattelunsa.

Nämä kokemukset ovat yhtenä tekijänä siihen, että olen pyrkinyt selvittämään mahdollisimman syvältä ainakin itselleni sen, mitkä tekijät määräävät ihmiskunnan aikaansaaman maailmankehityksen suuret linjat. Näin on syntynyt näkemykseni siitä, että elämme paraikaa maailmankehityksen uutta suurta käännettä.

Tämän näkemyksen yhteydessä yksi ensimmäisiä kysymyksiä on se, mikä määrittää suuruuden. Suuruuden käsitteenä on suhteellinen. Esimerkiksi Suomen ulkoministeri piti pari vuotta sitten Georgian muuttaman päivän sotaa maailmanpolitiikan suurena käänteenä, vaikka se oli lähinnä yksi konflikti maailmanpolitiikan virrassa. Ehkä olisi ollut paremminkin syytä kiinnittää huomio siihen, mitä presidentti Medvedev tämän tilanteen yhteydessä sanoi. Hän huomautti Venäjän kokevan joutuvansa yhä enemmän saarretuksi. Suurvallan johtajan sanomana se on erittäin pitkälle menevää ennakkointia ajateltaessa asiaa nimenomaan naapurivaltioiden kannalta.

Erilaisia suuria käännteitä on monenlaisia, mutta ihmiskunnan kohtaloihin pitkällä aikavälillä vaikuttavia elämän perusteita koskevia käännteitä on harvoin. Niinpä esimerkiksi EU:n syntyminen merkitsee Euroopan kannalta hyvin suurta käännettä kun huomioidaan, että maanosa on ollut kahden mailmansodan synnyttäjä. Määritys riippuu viime kädessä kriteereistä.

Niinpä EU:n kaltaisten suurten integraatioiden rinnalla on vielä suurempia käännteitä, jotka muuttavat elämän perusteet tai tarkemmin sanottuna kehityksen perusteet olennaisesti. Tällaista suurta käännettä merkitsi Valistuksen aika ja sen yhteydessä teollisen yhteiskunnan syntyminen. Tällaista muutosta voi nimittää aikakauden muutokseksi.

Suuri kysymys on nyt se, elämmekö kehittyneimmissä maissa jatkuvasti teollista aikakautta vai olemmeko jo siirtymässä tästä selvästi erottuvaan aikakauteen? Minun mielestäni olemme siirtymässä. Tätä alkanutta aikakautta nimitän yksinkertaisesti tieteellisteknologiseksi aikakaudeksi. Tiedostan tosin sen, että sitä

voidaan tulevaisuudessa nimittää monella muullakin tavalla, mutta kuitenkin niin että nimitys perustuu aikauden syvimpään olemukseen.

Tämä jo alkanut siirtyminen merkitsee sitä, että ihmisen aikaansaamassa maailmankehityksessä on paraikaa tapahtumassa suuri käänne. Tässä vaiheessa se tapahtuu siinä objektiivisessa mielessä, joka koskee ihmisen suhdetta luontoon. Ihmisten keskinäisten suhteiden järjestelmässä eli yhteiskunnassa tai tarkemmin sanottuna näiden suhteiden järjestämistä koskevassa yhteiskunnallisessa ajattelussa se ei sen sijaan vielä näy.

Se, että maailma on suurten muutosten alainen, nähdään yleisesti. Mutta sitä, miten olennaisesta muutoksesta on kyse, ei vielä riittävästi tiedosteta. Ehkä mieluummin koetaan, että eletään jälkiteollista aikaa. Tietotekniikan mahtava kehitys ja informaation lähes käsittämätön nopeus mahdollistaa puheen tietoyhteiskunnan tai informaatioyhteiskunnan muodostumisesta.

Sitä paitsi kaikille on selvää, että juuri tieteen ja varsinkin luonnontieteen kehityksellä samoin kuin teknologian kehityksellä on ollut ratkaiseva merkityksensä teollisen aikakauden kehityksessä. Miksi siis puhua erillisestä tieteellisteknologisesta aikakaudesta?

On kuitenkin tekijöitä, jotka merkitsevät olennaista eroa teollisen aikakauden ja uuden tieteellisteknologisen aikakauden välillä. Tämä ero tulee esiin siinä yhteydessä, kun ajatellaan sitä, mikä on ratkaisevinta tavassa, jolla ihminen hyödyntää luontoa, elämän perusedellytystä.

Historiallisesti katsoen ihmiskunnan elämässä pitkäaikaisin tapa hyödyntää luontoa on ollut elollisen luonnon hyödyntämistä. Historiassa on ollut monia erilaisia vaiheita koskien erityisesti työvälineiden kehitystä, kuten kivi-, pronssi- ja rautakaudet. Olennaista on kuitenkin ollut elollisen luonnon hyödyntäminen, toisin sanoen on eletty maatalouden aikakautta tuhansia vuosia.

Tärkeintä on ollut turvata elämän perusedellytykset, luonnon antaman ravinnon saanti. Muista eläimistä poiketen ei ihminen kuitenkaan ole vain luonnon ehtoihin sopeutuja vaan kulttuurievoluutioon perustuen myös maailman muuttaja. Muutoksen toteuttamiseen ihminen on tarvinnut energiaa. Maatalouden aikakautena energian lähteenä on ihminen hyödyntänyt pääasiassa elollista luontoa – eläimiä, kuten hevosia ja härkiä sekä toisaalta ihmisiä, ihmisen työvoimaa. Energian saanti on kehityksessä ollut ratkaisevaa.

Siten teolliselle aikakaudelle on ollut ominaista siirtyminen energian saannissa yhä enemmän elottoman luonnon hyödyntämiseen. Ilman sitä ei teolliselle ajalle tyypillinen koneellinen massatuotanto olisi ollut mahdollista.

Suhteellisen lyhyen teollisen aikakauden alkuvaiheissa keskityttiin erityisesti höyryvoiman käyttöön. Sen jälkeen painopiste on siirtynyt fossiilisten polttoaineiden käyttöön, joiden kaukainen alkulähde tosin on ollut elollinen luonto. Jälkiteollisessa vaiheessa on mukaan tullut sähkövoiman jatkuvasti lisääntynyt käyttö. Tämä merkitsee fysiikan perusteella sitä, että ihminen on onnistunut valjastamaan käyttöönsä luonnon neljästä perusvoimasta yhden, sähkömagneettisen voiman. Pisimmälle kehittyneissä maissa pelkkä elollisen luonnon hyödyntäminen on näin jäänyt kauaksi taakse.

Silti maailma jakaantuu kehitysmaihin, joissa eletään maatalousyhteiskunnan aikaa, toisaalta paraikaa teollistuviin maihin jotka samalla hyödyntävät uutta teknologiaa sekä kolmanneksi pitkälle teollistuneihin maihin, jotka ovat jo selvästi siirtymässä uuteen aikaan.

Millä perusteilla voidaan nyt sanoa viimeksi mainittujen olevan siirtymässä tieteellisteknologiseen aikaan kun kerran tiede ja teknologia ovat olleet keskeisiä tekijöitä jo teollisenkin aikakauden muodostumisessa?

Peruste tähän on siinä kehityksessä, joka on tapahtunut itse luonnontieteen ja erityisesti fysiikan perus-

teissa, joihin tähänastinen luonnon hyödyntäminen on nojannut. On kaksi suurta tieteellisteknologista tekijää, jotka ovat muuttaneet ja muuttavat ratkaisevasti elottoman luonnon hyödyntämisen prosessia ja sen kautta ennen pitkää myös yhteiskunnan perusteita.

Ensimmäinen on se, että luonnon elottomista perusvoimista ihmisen käyttöön on tullut sähkömagneettisen voiman lisäksi niin sanottu vahva voima eli ydinvoima, jonka olemassolo paljastui ihmiselle vasta 1900-luvun alkupuolella.

Toinen on se, että kvanttifysiikka, joka myös syntyi vasta 1900-luvun alkupuolella, on se tekijä, joka on tehnyt mahdolliseksi tietokoneiden synnyn, internetin ja ylipäänsä reaaliaikaisen informaation samoin kuin kaiken sen mielettömän nopean laskentatehon, jota on tarvittu esimerkiksi avaruuden tutkimuksessa. Tehot on pystytty pakkamaan yhä pienempään tilaan.

Tämä kaikki perustuu siihen fysiikassa tapahtuneeseen räjähdysmäisen voimakkaan kehityksen aikaan, jolloin syntyivät muun muassa Einsteinin suhteellisuusteoria ja toisaalta kvanttifysiikkaan johtaneet mikromaailmaa koskevat teoriat aineen aalto- ja hiukkasominaisuuksista ja valon ja energian kvanttiluonteesta. Mikro- ja makromaailma avautuivat ihmiselle kokonaan uudella tavalla.

Kvanttifysiikan olemus on ollut tutkijoille jatkuva mysteeri, sillä alkeishiukkasten käyttäytymisen perusteita ei tunneta. Silti tätä käyttäytymistä on osattu hyödyntää esimerkiksi tietokoneiden rakentamisessa.

Yksi kaikkia luontoon, yhteiskuntaan ja elämään ylipäänsä vaikuttavia tekijöitä koskeva periaate, joka on syntynyt tai vahvistunut kvanttifysiikan synnyn myötä on epätarkkuusperiaate.

Ihmisen ja luonnon välisessä suhteessa me olemme näin siirtyneet objektiivisessa mielessä uuden tieteellisteknologisen aikakauden alkuun. Korostan tässä nimenomaan alkua, sillä eteenpäin näköalat ovat mittamattomat. Vaikka tämän uuden aikakauden perusteet luotiin lähes sata vuotta sitten, paljastui sen alkaminen ihmiskunnalle ensimmäisen kerran vasta toisen maa-

ilmansodan päättyessä. Silloin pudotettiin atomipommi Hiroshimaan. Sinä päivänä ihmiskunta astui historiansaan erittäin merkittävän kynnyksen yli. Mutta mitä se todella merkitsi ihmiskunnan tulevaisuuden kannalta, sitä ei yleisesti tajuttu eikä oikeastaan voitukaan tajuta. On kestänyt kauan ennen kuin hiljalleen on alettu tajuta, miten syvällisestä muutoksesta ja paraikaa käynnissä olevasta suuresta kääntestä on todella kysymys.

Minun näkemykseni mukaan ihmiskunta elää tämän vuoksi nykyisin historiansa kriittisintä vaihetta. Uhat ovat olleet ja edelleen ovat suuremmat kuin

koskaan aikaisemmin. Toisaalta myös positiivisen kehityksen mahdollisuudet ovat ennen näkemättömiä. Kaikki riippuu ihmisen yhteiskunnallisen ajattelun kehityksestä. Kaikki riippuu siitä, milloin oivalletaan nykyisen tilanteen luonne.

Tällä hetkellä ihmiskunta ajelehtii yhteiskunnallisesti katsoen hallitsemattoman maailmankehityksen epävarmuudessa. Vanhalla tavalla ei voida enää, ei ainakaan kauan jatkaa. Uusi aikakausi edellyttää uuden yhteiskunnallisen filosofian ja siinä varsinkin uuden talousfilosofian syntymistä. ■

HOTELLI ABRÁNAS

JUUSO PAASO

eräänä pilvisenä päivänä eräs knallihattuinen mies näki pitkää katuja kävellessään naisen vanhan kivitalon ikkunasta. Taloa voisi melkein kutsua linnaksi, ja sen sisäänkäynnin ylle oli pultattu valokyltti. Valokyltissä luki Hotelli Abránas ja tekstin päällä keikkui silinterihattuisen apinan pää.

Sisään astuttuaan mies otti hatun käteensä ja pudisteli tuhkat sen pinnalta. Pieni musta apina säikähti tippuvaa tuhkaa. Se piiloutui tuolin ja pöydän väliin ja alkoi päästellä kimeitä, naukuvia ääniä. Miehen katse laski tuskin havaittavasti ja hänen ryhtinsä valahti, mutta hän ei säikkynyt.

Pienen salin perällä nainen nousi pöydästä ja kantoi teekuppinsa hotellin sisäpihan terassille. Mies asteli vastaanottotiskille ja pyysi tyylikkäästi pukeutuneelta nuorelta mieheltä kupin kermaista kahvia. Sitteen hän osoitti vitriiniä. "Saisinko kaksi tuollaista pitkänomaista suklaakuorrutusta leivonnaista?" "Éclair-leivoksia crème-täytteellä", tarjoilija vahvisti.

Mies kantoi kahvikupin ja leivonnaiset terassille. Hän asetteli knallihattunsa huolellisesti rasvatuille hiuksilleen ja istui naisen pöytänsä. Mies katsoi tarkkaavaisesti naista. Hän koetteli rintataskujaan, taputteli lievetaskujaan, kosketteli housuntaskujaan. Nainen kynsi hiuspohjaansa ja niskaansa, vänteli käsiään ja hypähteli tuolilla levottomasti. Mitä pidempään mies naista tuijotti, sitä pahemmaksi naisen pakkoliikkeet kävivät. Nainen pyöritteli lusikkaa teekupissaan.

Kuppi heilahteli. Siitä läikkyi teetä lautaselle ja pöytäliinalle. Nainen avasi silkkipaitansa kaulusnapin, pujotti kätensä sisään paidan etumuksesta ja raaputti selvästi kainaloaan paidan alla. Mutta koska paidan päällä oli jakku, mies ei nähnyt varmasti minne käsi tarkalleen ottaen meni.

Miehen nenävarrelle laskeutui karpänen. Nainen katsoi kiinnostuneena kun mies pyyhkäisi sen lentoon. Mies nosti knallinsa reunaa ja tiedusteli:

"Anteeksi, voitteko pahoin?"

"Kiitos, mutta voin aivan hyvin. Saanko mennä suoraan asiaan," nainen pyysi. "Mistä te olette hankkinut tuollaisen knallihatun?"

"Sepä onkin kiinnostava kysymys," mies vastasi ja selvitti kurkkuaan.

"Minä olen aina pitänyt knallihatuista. Niissä on jotain hyvin tasapainoista. Ne suojaavat pyöräillessä päälakea ohi kiitäviltä oksilta. Olen pitkään halunnut pyöräillä knallihattu päässäni. Nykyään niitä kuitenkin löytää vain sirkustarvikekaupoista, eivätkä ne kes-tä iskua."

Mies ryysti äänekkäästi kahvia. Hänen vasemmas-ta sieraimestaan vierä läpinäkyvää nestettä paljaalle ylähuulelle. Mies lipaisi nesteen suuhunsa ja mulkaisi naista.

"Näen että te olette perehtynyt asioihin. Teillä taitaa yleensäkin olla taipumusta perehtyä asioihin. Oletteko kenties toimittaja, ehkä jopa runoilija?"

Nainen nosti kämmenselkänsä huultensa eteen ja röyhtäisi. Hän tuijotti miestä tiukasti. Nahkakenkien sä suojassa mies kipristeli varpaitaan ja alkoi kaivaa housuntaskuista nenäliinaa. Housut oli valmistettu silkkiä jäljittelevästä muovikuidusta ja ne olivat hyvin kireät. Mies ei edes selkäänsä kääntämällä saanut istuessaan suuria käsiään mahtumaan niiden taskuihin. Hän vääntelehti tuolilla kunnes pieraisi.

"Mistä me puhuimmekaan? Nämä kaikki ärsykkeet saattavat mieleni sekasortoon. Teille en uskalla edes tunnustaa, miten pitkälle epäjärjestys on ehtinyt sisälläni edetä", mies tunnusti.

"Hyvä. Minä arvostan käytöstapoja ja asioiden tekemistä tietyssä järjestyksessä. En silti väitä, että järjestys aina olisi minun mieleni mukaista. Tuskin se on kenenkään mielen mukaista – ei se ole mikään mitta-tilausvaate, vaan eräänlainen pret-à-porter, kuten nykymaailmalle sopii. Jos me eläisimme jatkuvassa eksentrisyyden puuskassa ja teettäisimme kaikki vaatekerrastomme vaatturilla, mihin käytäntöön vähäinen varallisuutemme ei tarjoa hyviä edellytyksiä, saisimme tuskin mitään velvollisuuksiamme hoidettua."

"Miten saisimmekaan, kun kaiken sielumme vähäisenkin toimintatarmon sitoisi yhtäältä muiden ihmisten meihin kohdistuvan epäluuloisuuden voittaminen ja toisaalta oman muihin, kanssamme yhtä eksentrisesti pukeutuviin kanssaeläjiimme kohdistuvan epäluuloisuutemme voittaminen."

Nainen myönsi miehen sanat tosiksi ja hörppäsi jo haaleaksi käynnyttä teetään. "Saisinko koettaa knallianne?" hän sitten kysyi.

"Ettekö pelkää, että lintu lennähtää ilmaan päälaeltani?"

"Minä en pelkää. Haluaisin kovasti koettaa päähinettänne."

Mies nosti knallin rasvatuilta hiuksiltaan kaksin käsin ja kohottaui samalla tuolilta. Nainen kohottaui myös tuoliltaan ja kallisti pöytänsä tukeutuen yläruumistaan miehen puoleen. Mies kurotti käsiään ja kuljetti knallin huolellisesti, sitä kallistamatta naisen

kutreille. Ne olivat hapettuneen helmen keltaiset ja kiharat. Kun hän laski hatun niiden päälle hellästi, knalli jäi keinahtelemaan naisen tuuhealla tukkalaitteella kuin pähkinänkuori aalloilla.

Nainen hymyili aurinkoisesti. "Tältäkö se sitten tuntuu! Minun puolestani sota voi alkaa vaikka heti."

Mies nojasi kyynärpänsä pöytälevyyn ja katseli naista pää kallellaan. "Minä voisin katsella tuon knallin keinahtelua noilla aalloilla vaikka ikuisesti."

Nainen vilkaisi mieheen ja hymyili. "Ikuisuus on minusta ikävä sana," hän lausui lempeästi.

Apina juoksi pihalle. Mies säpsähti pystyyn. "Anteeksi! Minä jo unohdin! Tässä kahvilassa on apina. Missä ovat minun sikarini? Ei, pelkäänpä että olen unohtanut ne toimistolle. Istukaa te tässä odottamassa, mieluiten liikahdamatta, kun käyn ne noutamassa."

Samalla tarjoilija säntäsi heiluriovesta ulos käsipyyhettä heilutellen ja sadatteli: "Saatanan apina, aina paskomassa asiakkaiden annoksiin! Minne sinä nyt juoksit? Tule tänne niin löylytän sinut!"

Apina oli kiivennyt markiisin päälle ja peitti pienet mustat silmänsä kädellään.

Tarjoilija puhisi vielä hetken kuistilla ennen kuin palasi sisään. Apina laskeutui tantereelle ja loikkasi istumaan naista vastapäätä tuolille, joka oli yhä lämmin. Se tarttui pöydälle jääneeseen lautaseen ja alkoi ahmia leivonnaisia.

"Päätit sitten käydä hänen paikalleen", nainen huomautti apinalle. Apina maiskutteli leivonnaisia ja vilkaisi naista kulmiensa alta.

"No, mikäpä siinä. Istu vain seurassa. Ainakin sinulla on ruokahalua."

Apina työnsi jo toista leivonnaista suuhunsa. Apinan ahmimisinto sai naisen hymyilemään. Hän poimi käsilaukustaan pitkän siron savukkeen ja alkoi polttaa sitä vasemman käden kyynärpäätänsä oikean ranteella lepuuttaen.

"Hän on aika miellyttävä. Mutta hermostunut. Ehkä se johtuu unohtuneista sikareista. Tupakoitsijat ovat joskus sellaisia, että jos he eivät saa sytyttää savuket-

taan halutessaan, he eivät enää pysty keskittymään läsnäolevaan, ajatus alkaa harhailla ja kädet hamuavat jotain pientä ja näkymätöntä."

Apina oli ahminut toisenkin leivonnaisen ja lipoi makeata suklaata ja kermavaahtoa huuliltaan. Se otti mukavamman asennon tuolilla ja rapsutteli vatsaansa.

"Minun äitini oli sellainen. Arvasit varmaan, että alkaisin taas puhua äidistäni. Hänellä oli aina savuke sormissaan. Hän kääri itse omat sätkänsä. Hän tuntui uppoutuvan täysin tupakanpurujen maailmaan ja äkäili minulle, jos yritin kerjätä häneltä hiukan huomiota."

Eräs sisäpihan ikkunoista kolahti tai narahti. Apina käänsi hätäntyneenä katseensa äänen suuntaan. Auriongsäde kimmahti ikkunan läpi metallipinnasta.

"Tämä knalli ei oikein istu minun päähäni. Ottaisitko sinä sen?"

Apina tuijotti naista ja aivasti. Sen leuka keinahti. Nainen otti knallin kutreiltaan ja painoi sen apinan päähän. Hattu istui täydellisesti. Apina nyökytteli päätään, jonka hatun paino teki nyt hiukan raskaammaksi. Se taivutteli niskaansa sivuille. Hattu pysyi hievahtamatta sen päässä. Se kurkisti alas tuolin reunalta, mutta hattu ei liukunut otsalta hiventäkään. Apina lähti nyt hyppelämään hullunkurisen näköisesti ympäri terassia. Se kiipesi totutusti seinänviertä räystäälle, seisautui, jäykistyi, nosti häntäänsä ja ulostti räystään alle unohtuneeseen liinavaatekasaan. Ulostettuaan se peitti kätensä silmillään. Nainen vilkutti sille iloisesti.

Mies ryntäsi pihaovesta terassille kiihtyneen näköisenä. Hän katseli ympärilleen kuin eksyneenä, vaikka muissa pöydissä ei istunutkaan ketään, ja näytti vihdoinkin huomaavan naisen.

"Tässä minä olen", mies huusi.

"Siinähan sinä olet", nainen lausui.

"Et saata arvata mitä matkan aikana tapahtui. En löytänyt sikareitani. Etsin joka puolelta, joku vieras on varmaan anastanut ne. Minä tiskasin kaikki tiskit käsin, no, ehkä se ei ole olennaista. Joka tapauksessa nyt siellä on aivan puhdasta! Et usko ennen kuin näet!

Sitten minä muistin unohtaneeni hattuni sinulle ja lähdin kiirehtimään takaisin. Mutta keskellä katua ajatus työntyi minun tajuntaani, anteeksi nyt tämä kummallisen kuuloinen vertaus, mutta siltä se todellakin tuntui. Sinua epäilemättä kiinnostaisi kuulla millainen tuo ajatus oli. No, miten minä sen sanoisin, suuri, käsittämättömän suuri, muodoltaan kiinteä kuin muna, niin että siinä oli suippo kärki ja sitten se vain laajeni ja laajeni ja perä supistui todella nopeasti. Paksuimmassa kohdassa tuntui siltä kuin mieleni repeäisi halki, mutta jotenkin se vain venyi. Ajatus oli silti niin suuri, että minun täytyi pysähtyä kadulle: mieleen ei mahtunut mitään muuta. En tiedä miten pitkään seisoin paikallani. Luulen että ajatuksen kuori sulii pääni sisällä ja sen sisältö lähti kiertämään ruumistani veren mukana. Joka tapauksessa sain toimintakykyni takaisin, muistin olevani paljain päin, ja että pyysin sinua odottamaan minua tämän pöydän ääressä."

Nainen tarttui miehen käteen ja silitti sitä. Aivan yllättäen mies röyhtäisi. Hänen kätensä tärähtivät niin että kupit pöydällä menivät nurin, vierivät maahan ja särkyivät. Räystäällä apina kokeili kypälällään knallin lieriä ja laittoi toisen tassunsa sormet huulien eteen, ikään kuin aikoisi sytyttää savukkeen. Se huohotti pitkään ja raskaasti, leikkiinsä unohtuneena, vaikka aurinko säkenöi pihapiiriin kaikissa ikkunoissa. Ja kun se vihdoinkin havahtui unestaan, porsliinisirujen ympäröimä pöytä oli tyhjä ihmisistä. ■

MEREN ÄÄREEN, KATTOJEN YLLE

OUTI NIEMELÄ

kevään raikas viileys on poissa. Lähikaupan limuhyllä oli tyhjä, ilma seisoo paikallaan kuin suurenkin järkytyksen edessä. Satulani joutaa kuopissa, kun poljen kirjastoon vievää tietä. Pyörä on isosedän vanha. Minun aarteeni, isoveljen naurunaihe.

Pari lukion kakkosluokkalaista tyttöä kävelee puistoon päin, niiden iho kiiltää ja nauru kantaa tänne asti. Toisella on kädessään mehujää. Toinen näyttää kännykstä ilmeisesti valokuvaa toiselle ja he nauravat niin että pitkät hiukset kurkottavat alaselkään asti, kun päät notkahtavat. Olen miettinyt, tekevätkö tytöt niin tarkoituksella.

Laitan pyörän telineeseen, tilaa on kuten aina. Tämä on pieni kaupunki.

Vakiokoppini on vapaana. Asetan kaksi kirjaa pinoon oikealla, paksumman avaan siitä mihin eilen jäin. Tiedän, että luen tätä kirjaa koko päivän, mutta tuntuu jotenkin parhaalta kuljettaa kaikkia kolmea mukana joka päivä.

On menossa kuudes lukukierros. Decartes, Hegel ja Hobbes. He alkavat tuntua vanhoilta tutuilta. Tekisi mieli jutella heille ääneen.

Siitä mistä ei voi puhua, on vaiettava. Lause pysäyttää minut aina kuin seinään. Katson sitä ja vuoron perään koppini vaaleanruskeaa seinää. Silitän pöydän kaidetta, joku on kaivertanut siihen anarkistilogon.

Wittgenstein oli outo. On hämmentävää yrittää ymmärtää lausetta, joka kertoo lauseista, joista ei voi puhua. Napautan kirjan kiinni ja nousen liian nopeasti. Hetken huimaa, joku katsoo ikkunaseinän takaa, päättän mennä vähän jaloittelemaan.

Hiivin dekkarihyllyn välissä, vihaan dekkareita. Sieltä näkee kuitenkin parhaiten tiskille. Minua 15 vuotta vanhempi nainen, tiukat silmälasit suoran nenän päällä, ja punaiset hiukset löysällä letillä niskassa lukee viivakoodeja vanhan miehen kirjapinosta. Kiehtova yhdistelmä rentoutta ja jämäkkyyttä. Kun yläasteella ensimmäisen kerran astuin tänne, häkellyin. Hän oli niin erilainen kuin kukaan opettajistani. Äitini kaikesti nauraisi hänelle.

Emme ole jutelleet kuin muodolliset kiitos, ole hyvä, hei.

Nojaan selkäni hyllöyn ja suljen silmäni. Kun avaan ne, näyttää hetken siltä, kuin nainen olisi katsonut minuun. Käännyin nopeasti ja harpon lähes linnuntietä takaisin lukusaliin niin, että meinaan törmätä lastenkirjahyllöyn.

Viisari napsahtaa tasatuntiin. Hegelin dialektiikasta kertova kappale pitää minut otteessaan, taas pidempään kun suunnittelin. Parrakkaat ja silmälasipäiset miehet herättävät minussa hiljaista kunnioitusta, mutta Hegelin vaikutusvalta ärsyttää. En ymmärrä miten

niin yksinkertaisesta ajattelutavasta on tullut niin kuuluisa. Maailmahan toimii kaikkea muuta kuin tasapainoon pyrkien. On voimia ja vastavoimia, siitä olen samaa mieltä. Mutta syntyvätkö ne aina balanssiin pyrkien toinen toisensa perään? Kello 17.30 pudistan päätäni ja lähdän.

Kirjaston puisto on nyt aivan täynnä lukiolaisiamme. Muutaman hengen seurueita on täplinä nurmikolla. Ihmettelen, miten ne tekevät sen, mutten ole kaiteellinen.

Jääkaapissa loistaa vain valo muutaman päiväysvanhan hillopurkin vieressä. Veli on käynyt ruokatunnilla syömässä eilisestä jättämäni makaronilaatikon. Rasakas työ, työmies tarvitsee ruokaa, kyllä minä ymmärrän. Kuivahyllystä löytyy päiväysvanha valmispastapussi, valmistan sen ja syön ajattelematta mitä syön.

Talo on hiljainen, minä vaipuneena haaveisiini sen yläkerrassa. Äiti on iltavuorossa ja isä tulee vasta viikonloppuna urakatöistä pohjoisesta. Onkohan Helsingissä koskaan näin hiljaista? Kesäkuussa, kun aurinko nousee lyhyen unen jälkeen vaaleansinisestä hämärästä? Tai keskitalvella, kun musta jää valtaa katuja, eivätkä ihmiset katso toisiaan. Monissa romaanissa ratikat kolisevat ja lokit kirkuvat helteisinä päivänä. Täällä helle hiljentää kadut, ainoastaan torilla ja terasseilla käy hiljainen puheensorina. Muuten kellumme sisämaan kuumuudessa kuin hellalla kuohuva velli. Turussa asuva serkkuni kertoi, että tuuli viilentää rannikkoa, ja se tuntuu hänestä mukavalta.

Mikäköhän minusta tuntuu mukavalta meren äärellä?

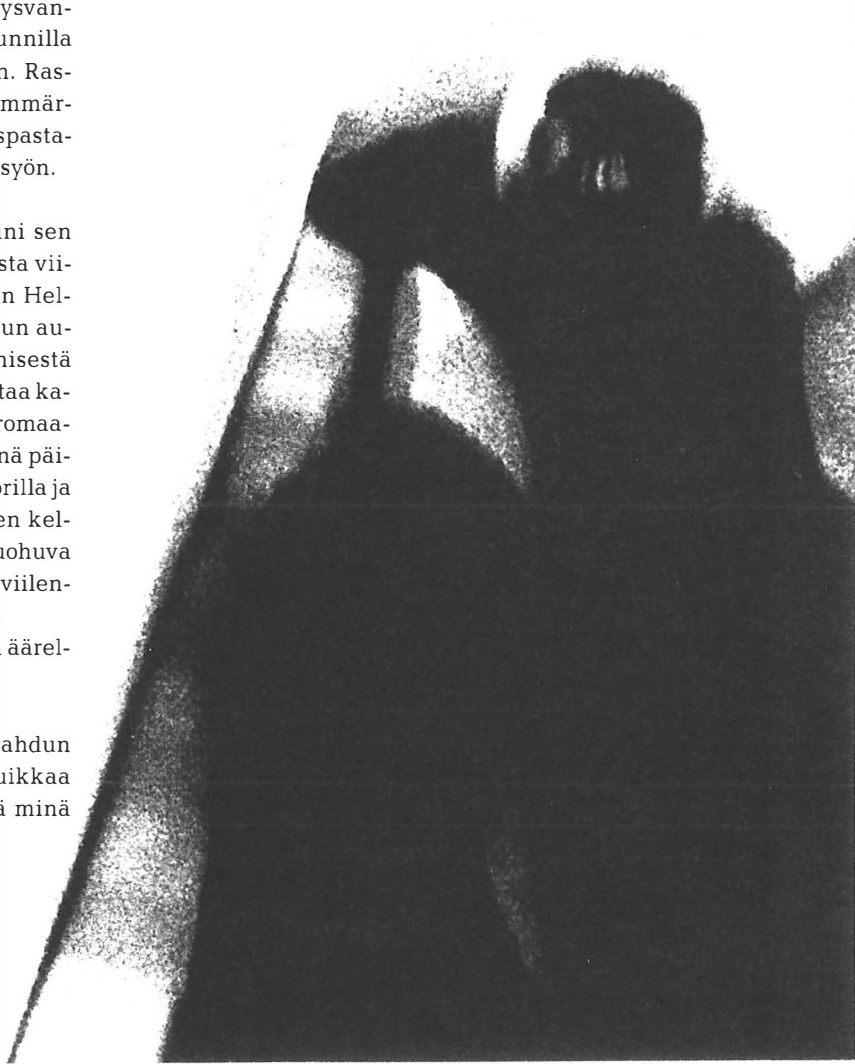
Makaan ilmeisen pitkään sängylläni, sillä havahdun kun ulko-ovi käy ja äiti astuu sisään. Hän huikkaa hein, ja mutisee itsekseen. Kuitenkin niin että minä varmasti jaan hänen väsymyksensä.

Teppo, tule auttamaan kassien kanssa.

Äiti ei komenna, muttei osaa pyytääkään. Sillä on työpäivän jälkeen vain tämä yksi tapa puhua. Koska se kuitenkin hymyilee, en osaa ärtyä enempää.

Puran kuiva-aineita kaappiin. Äiti kertoo työpäivästään. Variaationa niissä ovat vain vaihtuvat asiakkaat.

Päivisen Annikki on kuule tavannut jonkun. Ja arvaa mitä? Ei se sitä suoraan sanonut. Ostoksista huomasin. Osti eka kertaa ties mihin aikaan irtopullia ja pannukahvia.

Ehkä sille on tulossa kylään joku kauan odotettu vieras.

Ei varmasti. Osti nimittäin lisäksi salaattiaineksia, oliivipurkin ja basilika-puskan. Ei sellaisia aineksia leskirouva osta ystävättäriä varten.

Selvä se sitten.

Saa nähdä, koska tuo sen näytille. Varmasti pian, kyllä sillä on huutava tarve puhdistaa mainettaan. Rauha Ilmon muistolle, mutta kyllä se aikamoinen tenniskeppi viimeisinä vuosinaan oli.

Äiti liuhottelee pitkin keittiötä. Hänen hajuvetensä yhdessä hienhajun kanssa muodostavat vanoja sinne, minne hän kulkee. Olemme sama epäsopeva kaksikko kuin aina ennenkin. Äiti puhuu kuin olisi estradilla, minä olen hänen yhden hengen yleisönsä. Äiti on pyöreä ja kirjava, minä pitkä, laiha ja kalpea. Nostan hillosokerin kaappiin ja mietin, vaikuttaakohan meri-ilma ihooni piristävästi.

Siitä saakka kun veli kolme vuotta sitten muutti pois kotoa olemme olleet viikot kahden. Isän urakkatyöt pitävät hänet poissa maisemista arkisin, mutta se on ihan hyvä asia. Isäkään ei meitä tasapainota, se on melkein yhtä lyhyt kuin äiti, ja jaksaa muistuttaa, että minun pitäisi vähän kuntoilla. Etten myrskyn tullen katkea kuin nuori koivu. Tai saa noidannuolta mettä-leirillä. En ole kertonut, etten mene armeijaan. Enkä jaksaa selittää, ettei kuntoilu huvita. Ehkä se johtuu siitäkin, etten aina tunnista, jos joskus huvittaisikin. Olen kukkakeppi, enkä muusta tässä kaupungissa tiedä. Urheiluseurat ja judosalit varattiin jo vuosia sitten urheilullisille. Nyt jos sinne kävelisin, olisin pelkkä huonoryhtinen vitsi.

Runtaan tyhjän muovikassin telineeseen. Raput kii-vettyäni minua hieman hengästyttää. Opiskelijoilla on kuulemma aktiivista urheilutoimintaa. Nyt mietin kuitenkin mieluummin meri-ilmaa ja karuja rantaviivoja.

Makaan sängyllä, ja verkkokalvoillani näen itseni istumassa mereen johtavalla kalliolla. Kiikareilla

katson saarten ihmisiä. Alapuoellani lipuu purjeve-neitä ja matkustajalautta menossa Ruotsiin. En tiedä, missä vaiheessa nukahdan. Kun aamulla herään, muis-tan nähneeni unta vain lokeista ja erikokoisista ve-neistä kimaltavassa vedessä.

Sadeviitassa on hankala ajaa, mutta selviydyn. Kirjas-ton puisto on tänään tyhjä, asiakkaita riittää tavallista enemmän. Lukusaliin on tullut pari uutta kasvoa, rin-nakkaisluokan poikia. He istuvat vierekkäin, ja jutte-levat välillä hiljaisella äänellä. Katson Wittgensteinin kuvaa ja lause muovautuu mielessäni väkisin muotoon *Silloin kun ei voi puhua, on vaiettava*. Hieraisen kas-vojeni ja keskityn. Hetken kuluttua pojat poistuvat sa-lista, ja ovat poissa mukavan pitkään.

Tiskin nainen ei katso tänään minuun. Minä katson häneen. Monesti. Kuin joisin energiajuomaa, ilman tölkkiä.

Kotimatkalla sade on lakannut, aurinko valaisee pil-vien reunoja, muttei vielä näy. Näen jo kaukaa, että Jannen auto on pihassa.

Kappas, velipoika. Onko jo about sata kertaa kirjat tavattu?, Janne tervehtii suu täynnä lihista.

Ei sentään.

Mullakin on joku koulutuspäivä tulossa. Pitää läh-teä Tampereelle. On se kumma, kun ei työn jälki riitä. Ei huvittaisi yhtään.

Yritän yhtyä harmistukseen, vaikka ei se mene täy-destä. Veli varmaan toivoisi, että menisin koulutuk-seen hänen puolestaan.

Alan kuoria perunoita, ja laitan sipulit paistumaan. Yht äkkiä Janne tarttuu käsivarteeni peukalolla ja etu-sormellaan.

Kato, melkein saan ympäri sun hauiksesta! Eikä mulla ole edes pitkät sormet, se nauraa.

Hiekanmurut tarttuvat sukkiini. Jannen käsivarsi on kaksinkertainen omaani verrattuna. Se ei koskaan ota kenkiä pois sisällä.

Illalla katson televisio-ohjelmaa hullusta vuodesta 1968. Mustavalkoiset kuvat Prahan kaduilta leiskuvat kaikkialle olohuoneeseen. Varsovan liiton tankit melkein vyöryvät sohvan yli. Pelästyneitä kasvoja ja äitejä lapsineen. Huomaan, että oma pulssini on kohonnut, poskiani kuumottaa, kello lähestyy puoltayötä, olen täysin valveilla. Ilma tuntuu väreilevältä, vaikka ikkunat ovat kiinni. Suljen television. Nukkumaan mennessä mieleni valtaavat Vanhan ylioppilastalon kuvat. Siellä on yhä toimintaa.

Seuraavalla viikolla käynnistyy viimeinen lukukierros. Kokeisiin on viikko. Tunnit kuluvat nopeasti, on mukava lukea, kun muistaa jo lähes kaiken. Tiedän myös huvittavia kuriositeetteja filosofimiehistäni. Locke syntyi erikoisen kauniin naisen poikana pienessä olkimajassa lähellä Bristolia. Descartes'illa oli tapana rentoutua lämpimällä uuninpankolla makoillen. Kant taas ei sietänyt hikoilua, vaan jopa talvipakkasella piti työhuoneen lämmöt pienellä. Nauran melkein ääneen, ja päätän käydä jaloittelemassa.

Silmiini osuu uutuuskirjojen hyllyssä teos nimeltä *Helsingin suuret saaret*. Selailen sitä. Nimet ovat hauskan kuuloisia. *Mustasaari, Lammassaari, Lehtisaari...* En ole kuullut nimeltä kuin Seurasaaresta. Päätän lainata kirjan, ja vasta tiskillä huomaan, kuka sen takana istuu.

Helsingin saaret. Oletko menossa kesälomaa viettämään?

Yllätyn kaksinkertaisesti, kun tajuan, että nainen esittää kysymyksen minulle.

E-en. Olen muuttamassa sinne syksyllä. Siis jos pääsen kouluun.

Kuulostaapa hienolta. Itse opiskelin myös siellä. Upea kaupunki, jossa on paljon tilaa olla.

Kiitän lainasta, ja olkapäät korvissa luikahdan takaisin lukusaliin. Häinkin on asunut siellä. Iltapäivän kertaus häiriintyy tykytyksen vuoksi, joka kuuluu paitani alta. Hypätessäni pyörän selkään, ruumiini on kevyt kuin pienen linnun.

Tuuli tarttuu hiuksiini ja pilvet liikkuvat pehmeästi. Nainen vetää lapsen tuulitakin vetoketjun kiinni ja suukottaa poskelle. Minua vastapäätä vanha parrakas mies näyttää samaan aikaan nukkuvan ja on kuitenkin valpas kuin vanha merikarhu. Ehkä hän onkin sellainen, ja nyt huvittuneena seuraa matkustajalautan touhua, tiedä häntä. Käännyin kaiteen yli, tuuli iskee lujemmin kasvoihin, mutta se ei tunnu pahalta.

Minua muutaman vuoden vanhempi nainen kietoo köyden laiturin tappiin ja hymyilee jokaiselle. Minun täytyy kumartua, kun astun ulos. Ihmiset vaeltavat kukin tahoilleen, minä jään hetkeksi paikoilleni seisomaan. Merikarhu astelee arvokkaasti keppiinsä nojaten hieman ihmisvirran jäljessä. Tulimme vain muuttaman kymmenen minuutin matkan, mutta meri on suuri takanamme.

Hissinovi kirskahtaa, siirryn sisään ja nautin jokaisesta metristä ylöspäin. Ylhäällä katot ovat monen värisiä, enkä muista koskaan olleeni näin korkealla entisessä kotikaupungissani.

Kun kirje tuli, äidin huuli väpähti. En aluksi ollut varma itkikö hän onnesta vai mistä. Veli murahti jotain epäselvää, ja oli tavallistakin vähäpuheisempi viimeisinä viikkoina ennen muuttoaani. Isä onnitteli kädestä pitäen kun palasi viikonlopuksi kotiin. Ja kun parin matkalaukun ja rinkan kanssa seisoin ovensuussa, löi hän käteeni viidensadan setelin ja sanoi:

Parempi poika rikkoa tämä mahdollisimman pian, ettei kaikki mene saman tien.

Vuokra on halpa, ja minua viehättää, etten tiedä kenen asuntoon jääneet tavarat ovat alun perin olleet. Siellä on asunut monta nuorta naista, päättelen esineiden iästä ja lämpimistä väreistä.

Vasta parin viikon asumisen jälkeen huomaa makuualkoviin yläpuolella pienen taulun. Kuva on haalistunut, varmasti 1970- tai 1980-luvulta. Tuuli on heittänyt naisen punaiset hiukset osittain tämän kasvoille. Suuri keltainen ilmapallo killuu kesäsäässä kuin pieni aurinko. Leningin siniset kukat ovat suuria, ja tuovat mieleen isoäitini vanhan keinun kankaan.

En koskaan selvitä, kuka kuvan nainen on, sillä se on tarpeetonta. ■

MAAILMANKANSALAISUUDESTA

HERMANNI YLI-TEPSA

Maailmankansalaisuuden tai kosmopoliittisuuden idea syntyi antiikin stoalaisten ajattelussa, kuten Juha Sihvola esittää *Maailmankansalaisen etiikka*-teoksessaan. Stoalaisia edeltävässä kreikkalaisessa ajattelussa (esimerkiksi Platonilla ja Aristoteleella) kysymykset oikeudenmukaisuudesta, tasa-arvosta tai demokratiasta rajautuivat kaupunkivaltion, *polis*in sisälle. Stoalaiset ryhtyivät ajattelemaan koko ihmiskuntaan ulottuvaa oikeudenmukaisuutta ja moraalia, ja niinpä ”yleinen ihmisarvo, maailmankansalaisuus ja globaali oikeudenmukaisuus [...] tulivat stoalaisten ansiosta osaksi eurooppalaista filosofista perintöä”¹. Mikä on maailmankansalaisuuden mahdollisuus toteutua inhimillisessä elämässä, jos ”tunteensa koko maailmaan ulottava ei rakastaisi oikeasti enää mitään tai ketään”? Miten universaali maailmankansalaisuus voi toteutua, jos identifioituminen rajattuun yhteisöön ja oman erottuminen vieraasta on sosiaalisen elämän ja tunnemaailman perustava rakenne, joka motivoi yhteisöllistä toimintaamme niin hyvässä kuin pahassa?

Koiramainen kosmopoliitti ja maltillinen maailmankansalainen

”Rakasta intohimoisesti läheisiäsi ja luovu maailmankansalaisuudesta tai ole globaalisti oikeudenmukai-

nen mutta tyydy vesitettyyn tunne-elämään”. Tämä kuvastaa Juha Sihvolan mukaan maailmankansalaisuuden dilemmaa, jonka antiikin filosofit jättivät perinnöksi myöhemmille globaalien etiikan ajattelijoille. Antiikin ajattelua tunteva Sihvola rakentaa maailmankansalaisuuden etiikkansa erityisesti Aristoteleen ja stoalaisten filosofiasta. Aristoteleen ihmiskäsityksessä hyvän ja onnellisen elämän edellytyksenä on ihmis-yhteisö ja aineelliset olosuhteet, mutta Aristoteleelta puuttuu ajatus koko ihmiskuntaa koskevista moraalisista ihanteista. Stoalaiset muotoilevat kosmopoliittisen moraalin, mutta yhdistävät ihmisen hyvän elämän kapeasti ajatteluun, järkeen ja kielelliseen kykyyn, joka on pohjimmiltaan ulkoisista olosuhteista riippumaton. Niinpä maailmankansalaisen velvollisuuksia ja globaalia etiikkaa tulisi ajatella aristotelisen ihmiskäsityksen pohjalta, jossa ”järkevyyden lisäksi otetaan huomioon ne ihmisen kyvyt ja kokemukset, jotka liittyvät eläimelliseen luontoon: kuolevuuteen, haavoittuvuuteen ja ruumiillisuuteen [...] Ihmisen elämä on onnellista silloin kun hän voi toteuttaa kaikkia tai ainakin useimpia ihmisenä olemiseen kuuluvia piirteitä ja rakentaa elämästään jollakin tavalla järjestyneen kokonaisuuden”².

Jännite maailmankansalaisuuden ja yhteisön jäsenyyden välillä ei kuitenkaan raukene. Maailman-

¹ Sihvola 2004, 99.

² Sihvola 2004, 215–216.

kansalaisuuden ideaan kuuluu käsitys oman yhteisön rajoista: se on eräänlaista yhdenvertaisuuden tunnustamista niiden kanssa, joiden elämäntapa on vieras, jotka asuvat kaukana, tunnustavat eri Jumalia, puhuvat eri kieltä, ovat konsensuksen ja dialogin ulkopuolella tai jopa vihollisia sodassa. Kosmopoliittisuuden ajatuksen taustalla on kreikkalainen universalismi, ajatus koko ihmiskuntaa yhdistävästä ihmisluonnosta – mutta tämä asettuu heti vastahankaan ihmisryhmiä toisistaan erottavien yhteisöllisten siteiden kanssa, johon maailmankansalaisuuden ajattelijoiden on jotenkin reagoitava. Sihvolan käsitys on maltillinen ja optimistinen: maailmankansalaisuuden eettinen näkökulma on omaksuttava ja globaalia oikeudenmukaisuutta on viljeltävä siinä mitassa kuin se on mahdollista paikallisiin sosiaalisiin siteisiin kiinnittyneelle ihmiselle. Maailmankansalaisen näkökulmaa ja globaalin etiikan keskustelua tarvitaan erityisesti maailmanlaajuisten instituutioiden kehittämiseksi oikeudenmukaisempaan suuntaan.

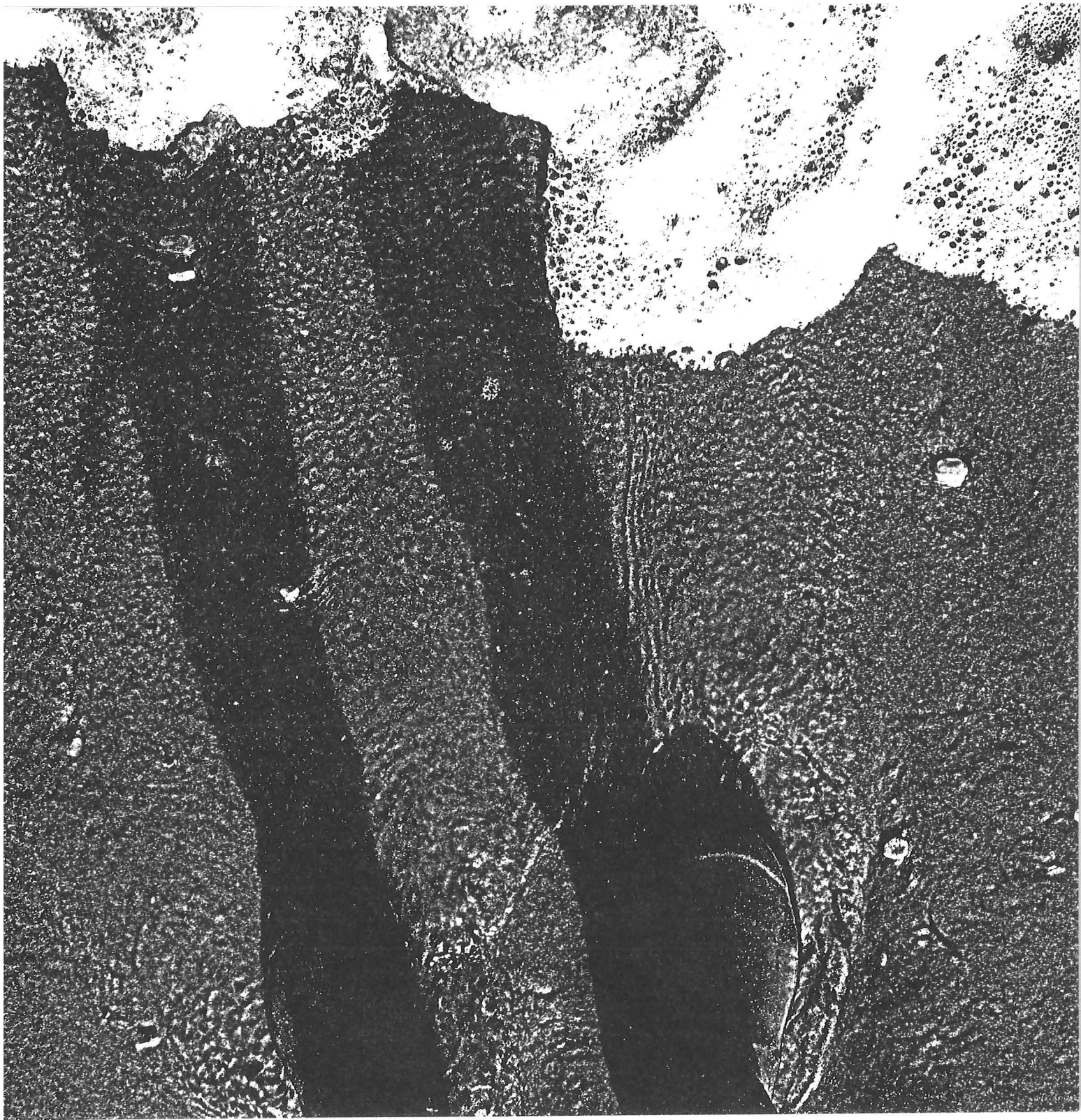
Olennaista on maailmankansalaisen eettisen näkökulman omaksuminen, vaikka maailmankansalaisuutta tukevia instituutioita ei vielä olekaan olemassa. Tämä ei tarkoita [...] että olisi luovuttava kaikista paikallisista ja lähipiiriin rajautuvista tunnesiteistä. [...] on oikeus rakastaa läheisiä ja edistää omien lasten hyvää [...]

Stoalaisten ja stoalaiseen ajatteluun vaikuttaneiden kyynikoiden ratkaisut universaalin ihmisyyden suhteen pohjautuvat ankaralle eronteolle kaikille yhteisen järjen ja siihen kuulumattomien satunnaisten piirteiden kuten yhteiskunnallisen aseman, kansallisuuden, kotipaikan tai sukupuolen välillä. Järki ja moraali kuuluvat ihmisen olemukseen, ulkoiset olosuhteet sekä sosiaaliset sidokset ovat puolestaan yhdentekeviä järjen ja moraalin kannalta. Yhteisöelämä ja maailmankansalaisuus näyttäivät vastustavan toisiaan. Kyynikot, joiden nimitys viittaa koiramaiseen käytökseen, vastustivat elämäntavoillaan sosiaalisten sidosten sanelemaa kulttuurisia tapoja ja sääntöjä. Kyynikko Diogenes nimitti itseään maailmankaikkeuden kansalai-

seksi (*kosmou politês*), mistä sana kosmopoliitti on peräisin: maailmankansalaisuus tarkoitti sitoutumista kaikkeuden järjestykseen (*kosmos*), ei satunnaiseen sosiaaliseen tai yhteiskunnalliseen järjestykseen. Kyynikoiden elämäntapaa siivitti uskomus, että ihmisarvo ja onnellisuus eivät riipu rahasta, asemasta tai kunniansta. Maailmankansalaisen elämäntapaan liittyy lisäksi radikaali tasa-arvoisuuden vaatimus. Koska järjen ja moraalin suhteen kaikki ovat yhtä, on halveksittava kaikkea sitä, mikä erottaa ihmisiä toisistaan ja tekee heidät perusteettomasti eriarvoisiksi. Kyynikot esimerkiksi ilmaisivat halveksuntansa sukupuolielämään liittyviä tabuja kohtaan tyydyttämällä perustarpeitaan julkisesti.

Kyynikot siis ajattelivat toteuttavansa ihmisen varsinaisinta luontoa, maailmankansalaisuutta, vastustamalla vallitsevan yhteisön käytäntöjä. Varhaiset stoalaiset esittivät myös ajatuksia siitä kuinka tulisi järjestää sellainen yhteiskunta, jossa maailmankansalaisuuden ihanne voisi toteutua. Zenonin *Valtio* (kadonnut teos, jonka tuntemus perustuu toissijaisiin lähteisiin) on esitys tällaisesta yhteiskunnasta. Zenon ei uskonut, että kaikki ihmiskunnan jäsenet voisivat toteuttaa maailmankansalaisuutta, ja sen vuoksi yhteiskunta piti eristää muusta maailmasta. *Vallion* järjestys perustui siihen, että kaikki eriarvoisuuden siteet on poistettu. Kansalaisia ovat vain hyvät ja viisaat, instituutioita, kasvatusta, rahaa, vaatteita tai perhesiteitä ei esimerkiksi ole. Periaatteena on jättää yhteiskunnan ulkopuolelle kaikki mikä voisi häiritä askeettisten, itseriittoisten kansalaisten tasa-arvoista ystävyyttä.

Näin siis antiikissa luotiin perusteet maailmankansalaisuudelle ja universaalille tasa-arvolle periaatteina, joilla on radikaaleja seurauksia yhteiskunnallisen elämän kannalta, joko sen vastustuksena tai sitten utopiana ideaalisesta yhteiskunnasta. Mutta (yhä Sihvolan tulkintaa seuraten) myöhäisantiikissa ja roomalaisessa stoalaisessa ajattelussa luotiin perusteet myös maltilliselle globaalille etiikalle. Sihvola viittaa tässä yhteydessä Ciceron teokseen *Velvollisuuksista* ja Marcus

Aureliuksen *Itsetutkiskeluihin*. Stoalaisuudessa luovuttiin pian "utooppisesta radikalismista". Sen sijaan maailmankansalaisuus sovitettiin jossain määrin yhteen paikallisen sosiaalisen elämän kanssa. Ihmisellä ajateltiin olevan kaksi yhteisöä, sekä paikallinen yhteisö että maailmanlaajuinen yhteisö. Vaikka ihmiset ovat sidoksissa yhteisöihinsä, yleisen järjen ja universaalisen ihmisyyden tulisi ohjata kaikkea moraalista ja poliittista toimintaa.

Kyynikon elämäntavan tai Zenonin valtion voisi käsittää yrityksenä ruumiillistaa maailmankansalaisuuden ideaali. Myöhemmät stoalaiset luopuivat tästä hankkeesta, ja maailmankansalaisuus tulkittiin velvollisuuksien alueena ja ihanteena, jota moraalisessa toiminnassa ja päätöksenteossa tuli seurata. Universaali ihmisyyden tulkittiin laiksi, joka vaatii kohteilemaan kaikkia ihmisiä tasa-arvoisesti ja kunnioittamaan kaikkia yhtä lailla. Paikallisia sosiaalisia siteitä ei voi hävittää ja ihmiset pitävät aina läheisiään tärkeimpinä kuin vieraita, mutta järkevinä olentoina, siis maailmankansalaisina ihmisten on aina mahdollista epäillä moraalisten arvioiden ja päätöksenteon ryhmäkuntaisuutta, pyrkiä sitoutumattomuuteen ja kasvattaa itseään siten, että moraaliset tunteet laajentuisivat kohti yhä laajempaa ihmisjoukkoa. Maailmankansalaisuutta voitiin soveltaa myös yhteiskunnallisiin asioihin. Rooman valtakunnan aikoihin yhteiskuntaa uudistettiin tasa-arvoperiaatteiden mukaisesti, kehitettiin sukupuolesta ja yhteiskunnallisesta asemasta riippumatonta koulujärjestelmää sekä esimerkiksi avioliitossa keskinäistä kunnioitusta koskevia säädöksiä. Kosmopoliittisuudella oli merkitystä myös luotaessa lakeja, jotka koskivat orjien kohtelua, sodankäyntiä tai poliittisia vastustajia.

Maailmankansalaisen eettiseen ajatteluun tai globaaliin oikeudenmukaisuuteen kuuluvia velvoitteita ja niiden roolia käytännön poliittisessa päätöksenteossa on sittemmin analysoitu yhä tarkemmin, mutta periaatteessa sama idea on taustalla esimerkiksi modernissa käsityksessä ihmisoikeuksista tai YK:n julistuksissa.

Länsimaisen ajattelun historia pitää sisällään toki myös globaalin etiikan vastapuolen, poliittisen realismin perinteen, jossa lähtökohtana on, ettei kansainvälisissä asioissa pidä noudattaa oikeudenmukaisuuden periaatteita. Poliittiselle realismille on monia perusteluita ja sillä on erilaisia muotoja. Uskoakseni harva nykyään ryhtyisi kuitenkaan todella kieltämään universaalia ihmisyyttä ja toista ihmistä koskevaa eettistä ajattelua ja velvoitteita riippumatta tämän syntyperästä, kansallisuudesta tai muista paikallisista piirteistä. Yleisempää on ajatella modernissa merkityksessä kyynisesti tai pessimisesti, ettei kansainvälisellä tai maailmanlaajuisella tasolla noudateta yhteisiä pelisääntöjä, ja tämän vuoksi on tekopyhää sitoutua globaaliin oikeudenmukaisuuteen. Sihvolan kirjan julkaisun aikoihin, vuonna 2004 pessimismille on erityisesti ollut aihetta Irakin sodan jälkimainingeissa ja Bushin johtaman Yhdysvaltain politiikan vallitessa. Tämä huomioiden Sihvola suhtautuu optimistisesti maailmankansalaisuuden ajatukseen. Äärimmäinen utopismi ja täysin kohtalolle alistuva konservatismi ovat kumpikin huonoja vaihtoehtoja. Kaikki skenaarit oikeudenmukaisemmasta maailmasta eivät ole äärimmäisiä ja epärealistisia. On mahdollista ideoida uudistuksia, jotka edistävät globaalia oikeudenmukaisuutta, vaikka maailmanvaltiota ja maailmanlaajuisia kansallisyhteiskuntaa ei vielä olekaan.

Sihvola kritisoi stoalaista ankaraa erottelua sisäisen olemuksellisen ihmisyyden ja ulkoisten satunnaisten olosuhteiden välillä muun muassa siitä syystä, että sen nojalla koko ihmiskuntaan kohdistuvaa aineellista auttamista, hyväntekeväisyyttä tai humanitaarista interventiota pidetään pohjimmiltaan toissijaisena. Jos tätä vastoin ihmisen hyvän ja onnellisen elämän edellytyksenä pidetään aineellisia ja yhteiskunnallisia oloja, niin silloin myös toisten elinolojen parantamisen velvoite tai toisten yhteisöjen epäoikeudenmukaisuuksiin puuttuminen kuuluu globaaliin oikeudenmukaisuuteen. Tässä kohdataan kuitenkin erilaisia rajoja: hyväntekeväisyys ei saa koitua omaksi pahaksi, koko ihmiskuntaan

kohdistettu huolenpito ei saa tapahtua läheisistä huolehtimisen kustannuksella. Maailmankansalaisen velvollisuudet ja globaali oikeudenmukaisuus on sovittava paikalliseen yhteiskunnalliseen elämään, mikä edellyttää kohtuullisuutta ja harkintaa.

Maailmankansalaisuus globaalissa kansalaisyhteiskunnassa ja puolueessa

Keskeinen perustelu globaalin etiikan ajattelulle on tietysti se, että nykymaailmassa ihmiset ovat yhä suuremmassa määrin ennen kaikkea taloudellisessa ja teknisessä riippuvuussuhteessa toisiinsa. Kansainvälisiä suhteita ei hallitse täydellinen kaikkien sota kaikkia vastaan, vaan kaupankäyntiä ja muita suhteita säädellään monin sopimuksin. Myös arkielämän tasolla ihmiset identifioituvat yhä useammin poikkikansallisiin yhteisöihin. Ihmisiä ei sido yhteen pelkästään äidinkieli, kansallinen kulttuuri, kotipaikka tai paikallinen sanomalehti, vaan myös poikkikansallinen tiedonvälitys, maailmankatsomus, alakulttuuri, harrastus tai työ. "Maailmanjärjestys ei koostu pelkästään omaa etuaan ajavista ja toisiinsa mahdollisina vihollisina suhtautuvista suvereenista valtioista. Ihmiset eivät ole sitoutuneita vain omiin valtioihinsa vaan heillä on runsaasti niiden rajat ylittäviä kiintymys- ja yhteistyösiteitä. Realistinen kansainvälisen politiikan teoria ei toisin sanoen ole lainkaan realistinen", Sihvola kirjoittaa³.

Sihvola uskoo, että viljelemällä keskustelua globaalisti etiikasta voitaisiin ajan saatossa vaikuttaa sekä paikallisten että maailmanlaajusten instituutioiden kehittymiseen oikeudenmukaisemmiksi. Heikki Patomäki ja Teivo Teivainen ovat tutkineet myös viime aikaisia konkreettisia toimia ja kansalaisaktivismia globaalin oikeudenmukaisuuden ja demokratian edistämiseksi, erityisesti teoksessa *Globaali demokratia*, joka ilmestyi vuonna 2003. Kansainvälisiä poliittisia

liikkeitä on ollut ainakin 1800-luvun lopulta lähtien (esimerkiksi sosialistiset internationaalit), mutta tämä on voimistunut aivan erityisellä tavalla viime vuosikymmenten kansalaisjärjestöjen ja liikkeiden aktivismissa. Viime aikojen kriittistä liikehdintää on kutsuttu globaaliksi kansalaisyhteiskunnaksi.

Globaalin kansalaisyhteiskunnan ajatellaan syntyneen vastavoimaksi jo olemassaoleville globaaleille instituutioille. Tarvitaan globaalia kriittistä kansalaisliikehdintää, jotta voitaisiin ymmärtää globaalien instituutioiden toimintaa ja vaikuttaa niihin. "Jos yhteiskunnallis-taloudellisen kehityksen ehdot ovat globaaleja ja uusliberalistinen hallinto poikkikansallista, monet kansalaisyhteiskunnan toimijat – kuten kansalaisjärjestöt, kirkot, ammattiyhdistykset ja poliittiset puolueet – voivat oppia toimimaan alueellisesti ja globaalisti.⁴" Globaalin kansalaisyhteiskunnan toimijoita on yhdistänyt myös vallalla olevien maailmanlaajusten instituutioiden toimintaperiaatteiden, uusliberaalin globalisaation, imperialismien ja väkivallan vastustus. Patomäki ja Teivainen kritisoivat täsmällisemmin maailmantaloutta säätelevien niin sanottujen Bretton Woods -instituutioiden toimintaa, jota ohjaa markkinoiden vapauttamista ja säätelyn purkamista vaativia "ortodoksiseen talousteoriana" ja pyrkimys turvata rikkaiden maiden edut.

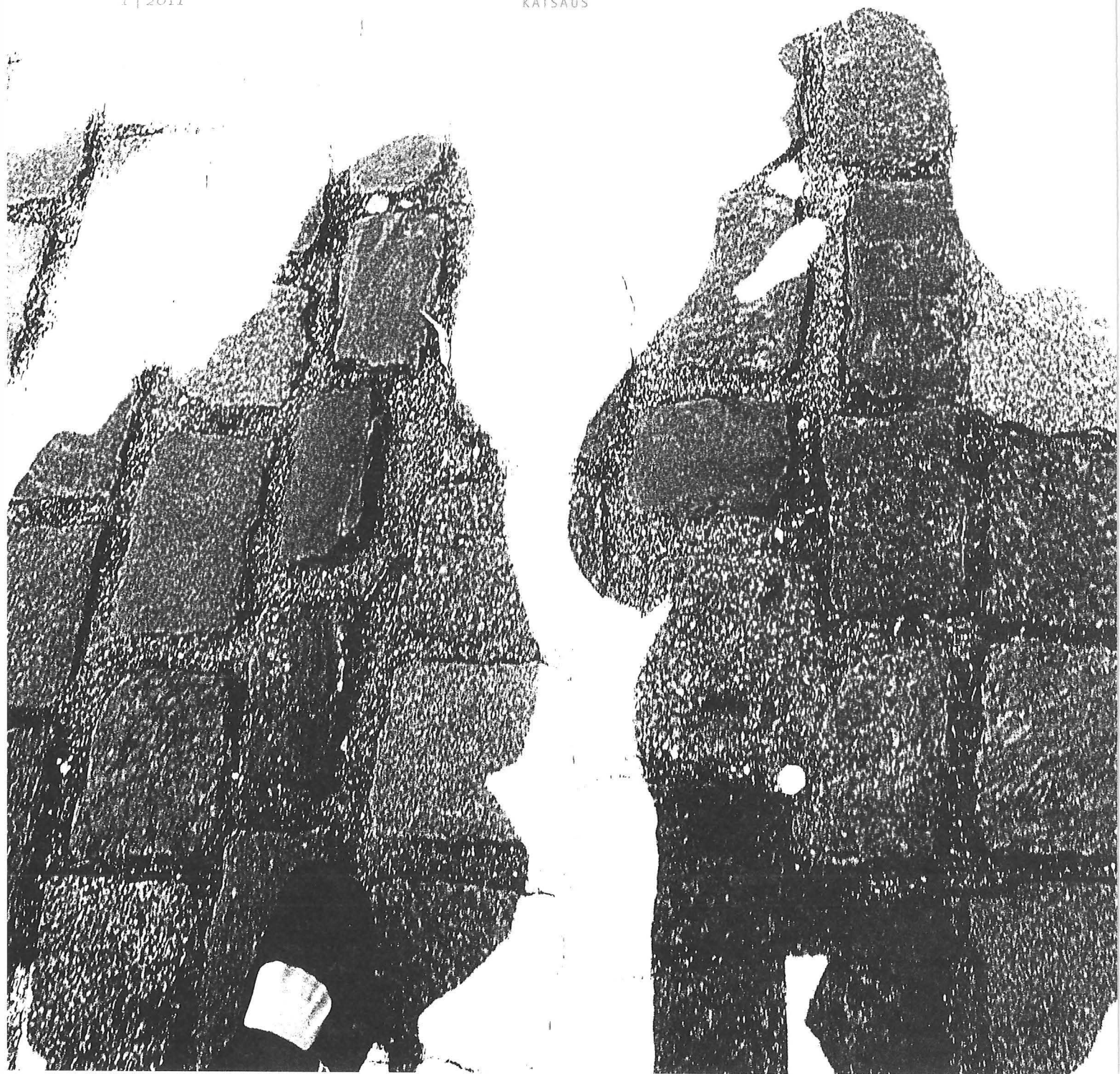
Globaalilla kansalaisyhteiskunnalla on siten kaksi puolta. Ensiksikin sillä on yhteinen vastustaja, epädemokraattiset maailmanlaajuiset instituutiot tai määrätympi epädemokraattisesti johdettu globaali talous. On tarvetta yhdistää voimia, jotta myös kansalaisjärjestöillä ja esimerkiksi työväenliikkeillä olisi enemmän vaikutusmahdollisuuksia globaaleissa asioissa kuten maailmantaloudessa – poliittisen tai rahamaailman eliitin lisäksi. Toiseksi, tämä voimien yhdistäminen edellyttää kuitenkin, että onnistutaan luomaan edellytyksiä maailmanlaajuiselle muutoshakuiselle toimijuudelle. On oltava paikka lukuisten kansalais-

3 Sihvola 2004, 210–211.

4 Patomäki ja Teivainen, 127.

I | 2011

KATSAUS

järjestöjen ja liikkeiden keskustelulle ja kollektiiviselle tahdonmuodostukselle, joka tapahtuu poikkikansallisesti. Maailman sosiaalifoorumi (WSF), vuonna 2001 Brazilian Porto Alegreassa perustettu maailmanlaajuinen kansalaisjärjestöjen ja liikkeiden kokous, on ollut Patomäen mukaan ensimmäinen yritys maailmassa vastata näihin haasteisiin. Maailman sosiaalifoorumi kehiteltiin alunperin vastakokoukseksi Maailman talousfoorumille (WEF). Kyse on talousfoorumin yhteyteen järjestetystä kansalaisjärjestöjen ja liikkeiden kokoontumis- ja keskustelutilaisuudesta. Sosiaalifoorumi näki parhaat päivänsä viime vuosikymmenen ensimmäisellä puoliskolla (kolmas foorumi vuonna 2003 keräsi yli 20000 kansalaisjärjestöjen edustajaa ja yhteensä noin 100000 osanottajaa), jonka jälkeen sen toiminta on hiipunut muun muassa raskaiden järjestelyjen vaikeuksien vuoksi.

Tuoreessa artikkelissaan Patomäki käy läpi Maailman sosiaalifoorumin avoimuuden ja muutoshakuisen toimijuuden ongelmia⁵. Tästä on keskustelu myös foorumin piirissä sen alusta lähtien. Maailman sosiaalifoorumi on haluttu säilyttää avoimena keskustelun ja kokoontumisen tilana, jonka nimissä ei muodosteta yhteisiä julkilausumia tai päätöksiä. Kollektiivista tahdonmuodostusta kuitenkin tarvittaisiin, jos foorumilla haluttaisiin olevan todellista poliittista vaikutusvaltaa. Jos sosiaalifoorumi kehittyisi siten, että sen piirissä tehtäisiin yhteisiä päätöksiä, se alkaisi muistuttaa maailmanlaajuisesta edustuksellisen demokratian instituutiota, globaalia poliittista puoluetta tai maailmanparlamenttia. WSF:n osallistujille tehtyjen kyselyiden pohjalta käy kuitenkin ilmi, että mielipiteet jakautuvat jyrkästi sen suhteen, pitäisikö luoda globaaleja demokraattisia instituutioita tai onko demokraattinen maailmanhallitus hyvä idea. Patomäki arveleekin, että kenties foorumin osallistujajoukko on lähtökohdiltaan

ja mielipiteiltään liian kirjava kyetäkseen muotoilemaan yhteisiä päätöksiä ja siksi se luultavasti tulee pysymään avoimena tilana moninaisten toimijoiden keskustelulle.

Patomäki analysoi kuitenkin myös globaalin poliittisen puolueen mahdollisuutta. Nykytilanteessa poikkikansalliset kansalaisjärjestöt ja muut liikkeet joutuvat ongelmiin yrittäessään määritellä oman toimintamuotonsa. Tarjolla on kansainvälisen järjestön ja säätiön, Greenpeacen malli. Greenpeacen kaltaisen kansainvälisen järjestön ongelmana on Patomäen mukaan sen keskusjohdon epädemokraattisuus – järjestön johdolla on liikaa valtuuksia ohjata ja suunnitella toimintaa eikä sillä ole painetta demokratisoida käytäntöjään ja instituutiotaan. Globaalin poliittisen puolueen etuna olisi, että siinä demokraattinen elementti otettaisiin jo lähtökohtaisesti huomioon jatkuvassa tarpeessa uudistaa käytäntöjä, tietoa ja johtamista. Globaalin poliittisen puolueen toimintatapaa tai sen tehtäviä on kuitenkin vaikeaa määritellä, sillä kansalaisjärjestöjen maailmanlaajuiselle poliittiselle toiminnalle ei ole olemassa kansallista parlamenttia vastaavaa paikkaa. Patomäen mukaan tästä syystä globaalia poliittista puoluetta analysoitaessa onkin tukeuduttava utopioihin ja kuvitteellisiin analyysieihin vaihtoehtoisista tulevaisuudenkuvista.

Koko poikkikansallisen poliittisen puolueen prosessin käynnistyminen edellyttäisi ennen kaikkea jaettua ja julkisia mielipiteitä joiden taustalla on vahva sitoutuminen yhteiseen kosmopoliittiseen maailmankuvaan tai ainakin joihinkin perustaviin maailmankatsomuksellisiin näkemyksiin – siis jäsenten halukkuutta osallistua poikkikansallisen tahdonmuodostuksen prosessiin. Patomäki seuraa tässä 1900-luvun alun tieteiskirjailija H.G. Wellsin teoksen *Open Conspiracy* (Avoin salaliitto) utopiaa maailmanpoliittisen organisaation kehittymisestä. Wellsin mukaan maailmanlaajuisen poliittisen järjestelmän muuttaminen edellyttää miltei uskonnollista sitoutumista, mutta sitoutumisen on oltava mahdollinen eri kansallisuuksiin, uskontokuntiin

5 "Muutoshakuisen toimijuuden ongelma globaalissa kansalaisyhteiskunnassa: kohti globaaleja poliittisia puolueita", *Peruste* 1/2011, Helsinki: Vasemmistofoorumi.

ja toimialoille kuuluvien ihmisten moninaisuudelle. Kuinka jaettu maailmankuva ja positiivinen yhteishenki voi sitten syntyä?

Patomäki ei pohdi kysymystä laajemmin mutta mainitsee, että uudelle poikkikansallisen aktivismin aalolle olisi edellytyksiä nyt kun sekä globaalit ympäristökysymykset että maailmanlaajuinen pankkikriisi yhdistävät globaalin demokratian puolestapuhujia. Jaettu maailmankuva edellyttää ainakin jaettua kertomusta elämän merkityksestä, maailmanhistoriasta ja edistyksestä. Patomäki kertoo käsittelevänsä tällaisia kertomuksia ja myyttejä tulevassa kirjassaan, jonka alustava otsikko on *Global Futures. On the Temporality of the Human Condition* (Vapaasti suomennettuna "Globaaleja tulevaisuudenkuvia. Ihmisenä olemisen ehtojen ajallisuudesta").

Sitoutuminen maailmankansalaisuuteen

Maailmanlaajuisen poliittisen puolueen syntyminen edellyttää siis lujaa sitoutumista uskontokuntien ja kansallisuuksien rajat ylittävään maailmankatsomukseen, siis sitoutumista maailmankansalaisuuteen. Tässä kohdataan aiemmin esitetty ongelma, missä määrin maailmankansalaisuuteen on ylipäänsä mahdollista sitoutua? Kuten ylempänä esitin, Sihvola ajattelee myöhempien stoalaisten tapaan, että kyse on moraalisesta velvollisuudesta, jota on tasapainotettava suhteessa lähimmäisiin kohdistuviin tunteisiin.

Sihvolan *Maailmankansalaisen etiikka* on suunnattu kaikille kansalaisille, siis niillekin joiden arkea globaalit asiat eivät välittömästi juuri kosketa. Yliopisto professorit Patomäki ja Teivainen puolestaan vaikuttavat kirjoittavan pikemminkin tiedeyhteisön ja globaalin kansalaisyhteiskunnan aktivistien keskuudessa. Kosmopoliittiset aktivistit ovat esimerkiksi kansalaisjärjestöammattilaisia, tutkijoita ja opiskelijoita, joiden elämänpiiri usein ylittää kansallisuuksien ja uskontojen rajat. Huippututkijan on paljon luontevampi sitoutua poikkikansalliseen yhteisöön kuin paikalliseen.

Muistan esimerkiksi, kun eräs englantilainen filosofian professori selitti kuinka yhteydet oman aihepiiriin kannalta tärkeisiin muualla oleviin kollegoihin olivat paljon vahvemmat kuin naapurihuoneissa istuviin. Keskusteluun samalla laitoksella olevien työkuoppa-neiden kanssa ei yksinkertaisesti riittänyt aikaa. Hie- man samalla tavalla "kosmopoliittisten aktivistien" joukosta muodostuu oma lähipiirinsä.

Tiedeyhteisössä tai kansalaisjärjestötoiminnassa on luontevaa sitoutua poikkikansallisiin hankkeisiin – ja sitoutuminen voi olla kokonaisvaltaista kuten huippu- tutkimuksessa. Ihmisyhteisön rajallisuuden ongelma ei tietysti poistu mihinkään, rajat vain asettuvat toisin. Globaalia demokratisoitumista on luontevaa ajatella siten, että sitä edesauttavat maailmankansalaisuuteen erikoistuneet ihmiset, kosmopoliittisuuden ammattilaiset tai erityisosaajat. Ongelmaksi nousee näiden erikoisosaajien suhde muihin kansalaisiin. Patomäki pitää tätä puolue-eliitin ja kansalaisten etääntymistä myös nykyisten kansallisten puolueiden ongelmana. Hän nostaakin esiin kysymyksen, miten mahdollisen globaalin poliittisen puolueen sosiaalista pohjaa voitaisiin laajentaa ja kuinka vaihtuvuutta aktivistien ja muiden kansalaisten välillä voitaisiin lisätä.

Lopuksi

Maailmankansalaisuuden ajatus muistuttaa toista kreikkalaista ideaa, demokraattista tasa-arvoa. Kummassakin universaalisuus asettuu vasten ihmisyhteisön rajallisuutta. Tasa-arvo merkitsee kaikkien yhteiskunnan jäsenten täsmällistä yhdenveroisuutta ja siten sosiaalisten ja yhteiskunnallisten erojen ylittämistä. Kosmopoliittisuus merkitsee yhteisöllisen tai kansallisen samastumisen ylittämistä. Jos eriarvoisuus ja identifioituminen ovat välttämättömiä ihmisen yhteisöelämän ja yhteiskuntajärjestyksen kannalta, niin radikaali tasa-arvo ja maailmankansalaisuus eivät ainakaan sellaisenaan sovi niiden kanssa yhteen. Seurauksena on nähdäkseni ainakin nämä ajattelun mahdollisuudet:

Ensiksikin ajatus, että universaalisuus viittaa tulevaisuuden ihanneyhteiskuntaan. Kyse on utopiasta joka näyttää vallitsevassa maailmantilanteessa mahdottomalta, ja johon voidaan suhtautua muun muassa negatiivisesti, kyynisesti, pessimistisesti tai optimistisesti (esimerkiksi tyyliin "ylikansallinen suvereeni oikeus ei voi koskaan toteutua, eikä sitä siksi pidä edes yrittää toteuttaa" tai "juuri utopioita ihmiset tarvitsevat kamppaillakseen paremman maailman puolesta" tai "vaikka täydellistä tasa-arvoa ja globaalia oikeudenmukaisuutta ei voitaisi toteuttaa, niin on täysin mahdollista toteuttaa vähittäisiä poliittisia uudistuksia, jotka tekevät maailmasta demokraattisemman ja oikeudenmukaisemman").

Toinen ajatus on, että tasa-arvolle ja maailmankansalaisuudelle on järjestettävä oma erityinen tila jotta ne voisivat toteutua. Joko yhteiskunta on järjestettävä niin, että demokratialla on siinä joitain toteutumismahdollisuuksia (esimerkiksi äänestysjärjestelmä ja muut parlamentaarisen demokratian rakenteet), tai sitten yhteiskunnan piiristä eristetään oma alue, jossa rajoittamaton demokratia on mahdollinen. Kumpikin toimenpide edellyttää sinänsä epädemokraattisia järjestyksen ylläpidon rakenteita. Vastaavasti maailmankansalaisuus voi toteutua, kun järjestetään oma paikka poikkikansallisille instituutioille, joissa eri kansallisuuksien tai kansalaisjärjestöjen edustajat voivat päättää globaaleista asioista.

Lopulta on kolmas vaihtoehto, jossa demokratiaa, tasa-arvoa tai maailmankansalaisuutta ajatellaan perustavasti yhteiskuntajärjestyksestä vastustavina elementteinä. Niitä ei silloin yritetä sovittaa yhteiskuntajärjestykseen, vaan ne käsitetään erityisenä suhteena jo valmiiksi järjestyneeseen yhteiskuntaan tai yhteisöön. Ne voidaan käsittää kiistan, erimielisyyden tai mahdottomien tekojen tapahtumina, jotka keskeyttävät hetkeksi yhteiskuntajärjestyksen tai kansallisen identifi kaation. Kyse ei alunperinkään ole mistään pysyv ästä. Kaikki riippuu silloin siitä, mikä merkitys tällaisille hetkille annetaan.

Sihvola, Patomäki ja Teivainen näyttävät sitoutuvan eri tavoin kahteen ensimmäiseen ajatukseen maailmankansalaisuuden järjestämisestä. He suhtautuvat tähän maltillisen optimistisesti, joskin hieman eri näkökulmista. Tässä heidän näkemyksensä edustavat luullakseni vähemmistöä – vaikuttaa siltä, että on yhä yleisempää suhtautua epäilevästi edistysajatteluun ja modernin yhteiskunnan kehityskulkuun, kosmopoliittisuuteen, globaaliin oikeudenmukaisuuteen tai demokratiaan. Ehkäpä juuri siitä syystä erityisesti Patomäen kehittelemät utopiat globaaleista puolueista ja maailmanparlamentista tuntuvat raikkaalta tuulahdukselta poliittisen realismin pessimismin sävyttämässä maailmanpolitiikan ajattelussa. ■

Kirjallisuus

Sihvola, Juha. *Maailmankansalaisen etiikka*. Gaudeamus, Helsinki, 2004.
 Patomäki, Heikki ja Teivainen, Teivo. *Globaali demokratia*. Gaudeamus, Helsinki, 2003

KIRJA-ARVIOT

Esa Mäkijärvi
esa.makijarvi@gmail.com

• VANHAHTAVA, MODERNI KLASSIKKO •

CARLO EMILIO GADDA:
Via Merulanen sotkuinen tapaus

romaanii, Teos 2010, suom. Laura Lahdensuu

Tässäpä hankala romaanii ja sellainen kirja, jonka suomentaja pitäisi ehdottomasti palkita kääntäjäpalkinnolla. Italialaisen Carlo Emilio Gaddan pääteos Via Merulanen sotkuinen tapaus (Querpasticciaccio brutto de via Merulana) ilmestyi alkukielellä jo vuonna 1957. Suomennosta saatiin siis odottaa, mutta hienoa kyllä odotus palkitaan. Kyseessä on salapoliisikertomus, joka sijoittuu Roomaan ja vuoteen 1927. Salapoliisitarinaa romaanissa on kuitenkin vain nimeksi. Murha tapahtuu ja sitä selvitetään, mutta pääpaino on kuitenkin muualla.

Vuonna 1927 Benito Mussolinin johtamat fasistit olivat vallassa Italiassa. Via Merulanen sotkuinen tapaus kritisoi sivulauseissa fasisteja tämän tästä. Herkullinen satiiri onkin romaanin parasta antia, kuten myös mehevä kuvaus 1900-luvun alkupuoliskon Roomasta. Muuten kirja onkin vaikea pala purtavaksi, sillä se on kirjoitettu (ja myös suomennettu) vanhah tavalla ja hengästyttävällä tyyllillä. Eteenpäin mennään sellaisella vauhdilla ja sellaisilla kiemuroilla, että romaanii itsessään on melkoisen sotkuinen tapaus. Lukijalta vaaditaan pitkää pinnaa ja kärsivällisyyttä, mutta myös ymmärrystä. Gadda on kirjailija, joka käyttää niin näppäriä viittauksia ja kielipelejä, ettei niitä kaikkia pystytä selittämään edes suomentajan sinänsä kattavissa jälkisanoissa.

Kärsivällisyys kuitenkin kannattaa. Via Merulanen sotkuinen tapaus ei ole helppo kirja, mutta sillä on ansionsa. Se on satiiri, jonka kritiikki kohdistuu Mussolinin puuhien lisäksi myös ahneuteen, piittaamattomuuteen ja yläluokan nurkkakuntaisiin tapoihin. Romaanii vie lukijan rikkaaseen ja monisyiseen maailmaan, joka poikkeaa melkein kaikesta muusta kirjallisuudesta. Suomesta tuskin löytyy kirjoittajaa, joka pystyisi vastaavaan vyörytykseen kuin mihin Gadda pystyy koko

kirjan mitalla. Siksi käännös onkin maailmanluokan työtä. Murhaselvittelyssä ei loppujen lopuksi päästä puusta pitkään, mutta tässä vaiheessa lukijakin on tajunnut, ettei tärkeää ole lopputulos vaan kuljettu matka.

• KUVIKSI MUUTTUNEET NAISET •

SIRPA KYYYRÖNEN: Naispatsaita

runoja, Otava 2010

Sirpa Kyyrönen on Nihil Interitin puheenjohtaja, jonka esikoisrunokokoelma Naispatsaita palkittiin Katri Valan palkinnolla. Palkintoraati mainitsi, että teksti ”raottaa etenkin mieslukijoille sellaisen arvoituksellisen maailman kantta, joka vain harvoin avautuu siskojen, vaimojen tai naistutkijoiden myötävaikutuksella.” Tämä on hyvä kiteytys Kyyrösen ensimmäisestä kirjasta. Naispatsaita on viiteen osastoon jaettu kokoelma, joka käsittelee naiseutta. Nimensä mukaisesti se tarkentuu patsasteleviin ja kuviksi muuttuneisiin naisiin, mutta myös mereen, joka on toinen kirjan keskeisistä aiheista.

Meri, naiseus ja mytologiset ainekset ovat tuttuja ja puhki kaluttuja aiheita, mutta Kyyrönen saa ne tuntumaan tuoreilta. Tämä johtuu rikkaasta ja yllättäviin suuntiin pyrkivästä kielestä, joka saa runoihin potkua: ”Kahlaajalintu pyrkii minusta ulos, / lapaluissa kutisee, tynkii. / Pyydän heiltä siipirikkoisia hevosenpäitä ja kipsikäärerullia. / Kalaparvet kuin neulaparvet pistelevät iholla, / kun minulle tuodaan naispatsaita kailta maailman meriltä.” Tässä lyhyessä avainrunossa Kyyrönen kirjoittaa raskaudesta ja synnytyksen odotuksesta, mutta myös siitä mitä naiselle merkitsee ottaa vastaan naiseus, ikiaikainen rooli ja stereotyyppi. Hämmästyttävää, kuinka paljon muutamassa rivissä voi sanoa.

Suurin osa runoista on pitkiä ja poukkoilevia. Ne siirtyvät kokemuksesta ja aiheesta toiseen. Tarjolla on toisaalta eläimisen iloa (on ihmeteltävä / jokaista peilikuvaa, linnunpoikasta, kivitaskua, / maalattava lasipurkkiin meri) ja toisaalta taas

elämän tuskaa (vihaan maata sängyssäsi ja kuunnella kuinka sydämeni hakkaa). Kyyrönen on vahvimmillaan kirjoittaessaan ikävistä kokemuksista, joten Naispatsaita-kirjan parhaisiin osa-alueisiin kuuluvat esimerkiksi synnyttämisen, sairauden ja kuoleamisen kipua kuvaavat kohdat.

Naispatsaita muodostuu kokonaisuudeksi, jossa käydään läpi kaikki ikävaiheet työstä naiseen ja naisesta isoäitiin. Eri aikakaudet ovat kirjassa sekaisin, kuten myös esimerkiksi ihmiset ja heidän asuinpaikkansa, joten sekä lukijalta että kirjoittajalta vaaditaan paljon. Kirjoittaja selviää puhtain paperein, sillä runo pysyy vaikeimmissakin kohdissa hallussa. Lukijalla on vaikeampaa, sillä teksti on moniselitteistä ja vaativaa. Runot avautuvat hitaasti. Tämä on haaste, jota kaikki eivät välttämättä halua ottaa vastaan. Vastaanottajille on kuitenkin luvassa lukukokemus, joka on verrattavissa hitaasti avautuvan simpukan sisältä paljastuvaan helmeen.

• ISOVELI VALVOO •

MARK MALLON: *Aregemia*

runoja, Tammi 2010

Aregemia on fiktiivinen paikka. Se on Atlantilla sijaitseva saariryhmä, jonka asukkaat ovat jatkuvan tarkkailun alaisena. Isoveli valvoo -tyyppinen yhteiskunta on ikävä paikka asua, sillä sen asukkaat katoilevat maanalaisiin labyrinthteihin ja kärsivät mielenterveydellisistä ongelmista. Mark Mallonin esikoiskirjassa mainitaan myös kommunismi ja renium-niminen metalli, mutta nämä ovat pelkkiä vihjeitä ja välineitä *Aregemian* todellisuuden ymmärtämiseksi.

Aregemia koostuu pitkistä, fragmenteiksi jakautuvista proosarunoista. Teksteistä on vaikea saada otetta, sillä puhuja ja paikka vaihtuvat tämän tästä. Katkelma "esikaupungin sivukaduilla käveli vastaan suurisilmäisiä, vakavaimmeisiä / lapsia, joita ilmestyi lisää kun yhtä katsoi riittävän pitkään silmiin, niitä / tuli kuin sieniä sateella, ne kävelivät kokoojakaduille ja sieltä bulevardin / suuntaan, kerääntyivät jonoiksi – mutta äitisi ei jaksanut seurata heitä / vaan jatkoi matkaansa sairaalaan" jatkuu "ikään kuin lapset olisivat sisaruksia keskenään, hän ajatteli, kun / vastaantulijoita ei enää ollut, ja tienrakentajat olivat vielä neuvotteluissa", eivätkä muutkaan runot anna ymmärrykseen kuin vihjeitä.

Onneksi runouden ei tarvitse olla helppoa. Lukija joutuu tekemään *Aregemian* kanssa töitä, mutta kirja on vaivannäön arvoinen. Kustantamon verkkosivuilla Mallonin mainitaan kirjoittavan *Blade Runnerin* ja *Stalkerin* tyyppisestä elokuva-maailmasta, mutta *Aregemiassa* on muitakin. Synkkyys on esimerkkielokuvien kaltaista, mutta *Aregemia* kasvaa omalakisesti ja omilla jaloillaan seisovaksi maailmaksi, josta lukee mielellään.

• FLAMENCON RYTMISSÄ •

SAILA SUSILUOTO: *Carmen*

runoja, Otava 2010

Carmen on Georges Bizet'n säveltämä ooppera, joka sai ensi-iltansa vuonna 1875. Kyseessä on eräs kaikkien aikojen suosituimmista oopperoista, jonka Saila Susiluoto on nyt soveltanut kirjaksi. *Carmen* on Susiluodon viides kokoelma. Se seuraa Bizet'n oopperaa vain viitteellisesti, alkuteosta lähinnä inspiraationa käyttäen. Kirja on omilla jaloillaan seisova kokonaisuus, joka on kirjoittajansa tarinallisin ja paras julkaisu tähän asti.

Oopperan *Carmen* seikkaili 1800-luvun Sevillassa. Susiluoto siirtää nimihenkilön maanläheisempään ympäristöön, tyypeään ostoskeskukseen ja suomalaisen metsikköön. Runoissa seikkaileva *Carmen* on "muovinpätkistä, metallinpaloista, keinohosta, implanteista, mikropiireistä" ja muista osista tehty puoli-ihminen, jolla on kaikki muut ihmisen ominaisuudet paitsi sielu. Tämä avaa kirjan tulkinnoille nykyihmisen pinnallisuudesta, mutta Susiluodon teoksessa on monia muitakin puolia.

Carmen on luotu rakastamaan kaikkea ja kaikkia. Tämä johtaa ongelmiin ja traagiseen loppuun, kun rakkauden kohde Jose ei pysty hyväksymään rakastettunsa sitoutumattomuutta. Perustelut kaikuivat kuuroille korville: "Olen sinun, sinun, sinunkin. Karistan lämmön kaikkeen / mihin tahansa aurin gon peilihehkun." *Carmen* on kaunis ja iloinen, mutta ei osaa rakastaa. Tämä petaa oopperastakin tuttua traagista loppua, jolle Susiluodon rikas kieli tekee oikeutta.

Lyhyissä jälkisanoissa selviää, että Susiluoto on kirjoittanut eräät runot flamencon rytmiin. Tämä tuo teksteihin paitsi ääneen luettaessa toimivaa toistoa, niin myös välimerrellistä

intohimoo. On ilo lukea näin vauhdikasta ja asiaansa uskovaa runoutta.

Runot kertovat tarinan, mutta samalla ne piirtävät myös kuvaa ikaiaikaisesta naiseudesta. Naisena olemisen ilo ja suru välittyvät Susiluodon proosallisesta runoudesta poikkeuksellisen voimakkaalla tavalla. Tekijä on käsitellyt samaa aihepiiriä edellisessä kokoelmassaan Missä leikki loppuu, mutta Carmenisä ajatukset ja kuvat ovat kehitellympiä ja hallitumpia. Susiluoto kuuluu parhaiden nykyrunoilijoiden joukkoon.

• AIKALAISKRITIIKKIÄ •

A.W. YRJÄNÄ: *Angelus*

runoja, Johnny Kniga 2010

Muusikko-runoilija A. W. Yrjänän runoprojekti on edennyt viidenteen osaansa. Yrjänän runokokoelmien alkukirjaimista muodostuu lause ARS MAGNA, joka on latinaa ja tarkoittaa suurta työtä. Latinaksi ovat yksittäisten kirjojen nimetkin, eli Yrjänä tavoittelee tässäkin suhteessa korkeampaa todellisuutta. Projekti alkoi kolmella mytologishenkisellä kirjalla, jotka olivat Arcana, Rota ja Somnia. Ne olivat vaikeahkoja kokoelmia, jotka liikkuvat paljon lukeneen ja kokeneen Yrjänän kielittämättä kiinnostavissa mielenmaisemissa. Neljäs kokoelma, *Mechanema*, säilytti aiempien runojen mytologiset elementit, mutta laajensi ilmaisua arkipäiväiseen suuntaan.

Angelus on Yrjänän selkeästi yhteiskuntakriittisin kokoelma tähän asti. Mukana on *Mechanemasta* ja aiemmasta tuotannosta tuttuja arkipäiväisiä ja korkealentoisia aiheita, mutta pääpaino on tässä hetkessä. Yrjänä ei koskaan ole välittänyt

nykymenosta vaan elänyt mieluummin kirjojen, musiikin ja muun taiteen maailmassa. Hän on kertonut ihailevansa Pentti Saarikosken runojen vaivatonta ja samaan aikaan älykästä tarinointia. Tätä tyyliä hän itsekin toteuttaa. Tuloksena syntyy erikoinen yhdistelmä alatyylisiä ja ylätyyliä, maata ja taivasta, josta ei voi Saarikoskea lukuun ottamatta vetää yhtäläisyysmerkkejä yhteenkään suomalaiseen runoilijaan.

Angelus hyökkää Yrjänän käsittämättömäksi ja vastenmieliseksi käsittämää yhteiskuntaamme vastaan. Sen runoissa seikkailee yksilöitä, jotka kärsivät henkilökohtaisista ongelmista (Ja aamut on yhä kaihon saartamat / kun muistaa vain kaiken, mistä tietää, / ettei se ole tapahtunut / ja kammoaa elämänsä kuin hidasta tukehtumista) mutta jaksavat joissain tapauksissa silti taistella epäinhimillistä maailmaa vastaan (Liput liehuvat / vallankumouksen runous täyttää laaksot / ihanalla aamukasteella / sotilailla kukkia hiuksissa / sortaja on kaatunut).

Samaan tapaan kuin esimerkiksi niin ikään runoutta ja musiikkia tehnyt Leonard Cohen, niin juuri musiikki on Yrjänän äidinkieli. Runous on sivuprojekti, mahdollisuus puhua laulujen ulkopuolisista asioista. *Angelus* on vihainen kirja, täynnä vallankumousta, vihaa ja satunnaista kirkkautta. Se on Yrjänän aiemman tuotannon kaltainen, eli välähdyksiä loistavasta runoudesta. Katkelmat jäävät kuitenkin edelleen katkelmiksi, koska kokonaisuus ei ole yksittäisten hienojen hetkien veroinen. Kun Yrjänä kirjoittaa ”Katkelmia ja väläyksiä kaikki / eikä Jumala lähetä ohjeita / hän lähettää profetian, mysteerin, kaaoksen siemenet”, hän todella tarkoittaa sitä. Jossain *Angeluksen* takana välkkyi korkeampi todellisuus ja klassikon aseman ansaitseva runokirja, joka Yrjänältä on kuitenkin edelleen kirjoittamatta.

Kriittisen korkeakoulun kursseja ja muuta toimintaa

KESÄ 2011

KESÄN HETKIÄ – Maalauksen ja piirustuksen kesäkurssi

ma 25.7.–la 30.7. päivittäin klo 10–17. Kurssi toteutetaan kesäisessä Helsingissä. Keskeistä on valo, väri ja tila maisemassa. Opetus on yksilöllistä, olennaista on oman ilmaisun kehittäminen ja syventäminen. Tutkimme luontoa kaupungin keskellä, kaupungin vilkkautta, meren läheisyyttä. Ulkona työskentelyyn lisäksi käytössämme on myös Vapaan taidekoulun avara työskentelytila Kaapelitehtaalla (Tallberginkatu 1 E). Materiaalit jokainen hankkii itse, niiden käytössä ja tarvittaessa hankinnassakin annetaan ohjausta. Sekä vasta-alkajille että jo pitkään harrastaneille.

Opettajana taidemaalari Johanna Aalto. Hinta 150 €. Opiskelijat ja työttömät 120 €. Ilmoittautumiset 15.7. mennessä.

PROOSAN LEMPEÄT ALKEET

pe–la 19.–20. ja 26.–27.8. pe klo 17–20.15 ja la klo 12–19. Tervetuloa kahden viikonlopun kirjoituskurssille! Opettaja, kirjailija Hannu Simpura antaa palautteen osallistujien teksteistä työpajoissa sekä tutustuttaa proosan perusasioihin. Lempeät alkeet sopivat myös kirjoittajille, jotka eivät ole aiemmin osallistuneet kirjoituskurssille. Hinta 180 €. Ilmoittautumiset 8.8. mennessä.

SYKSY 2011

PUHUJAKOULU

la–su 24.–25.9., 15.–16.10., 12.–13.11. ja 3.–4.12. klo 12–18
Puhujakoulu opastaa osallistujia kohti puhetaidon mestariutta.

Puhujakoulussa opit esimerkiksi muodostamaan vakuuttavia argumentteja ja hyödyntämään monipuolisesti retorista osaamista väittelytilanteissa ja puheita laatiessasi. Puhujakoulu on tarkoitettu kaikille ammatikseen puhuville. Oppijaksoissa käsitellään argumentaatiotaitoa ja puhetilanteita, retoriikkaa, väittelyä, dialogia, artikulaatiota sekä esiintymistä ja esiintymisjännitystä.

Hinta 490 €. Sitova ilmoittautuminen 31.5. mennessä. Puhujakoulu järjestetään yhteistyössä Filosofian Akatemian kanssa.

INKA – Inhimillisen kasvun paikka

INKA jatkaa toimintaansa syksyllä 2011. Vuoden mittainen koulutus yhdistää filosofiaa, maailmankatsomuksellista pohdintaa, taidetta sekä muuta luovaa toimintaa. INKA kokoontuu kerran viikossa tiistai-iltoina, kunakin iltana on kaksi eri aiheita kurssin eri alueilta. Lisäksi on viikonlopputapaamisia. INKA on Kriittisen korkeakoulun perinteinen toimintamuoto jo vuosikymmenien takaa. Se antaa moninaisia virikkeitä maailman, itsen ja luovuuden löytämiseen ja yhdistämiseen! Tarkempia tietoja ensi lukuvuoden ohjelmasta ja eri oppiaineista sekä työmuodoista toimistolta. INKAn pääopettaja on Timo Jantunen.

UNIOHJAAJAKOULUTUKSET

Uniryhmäohjaajakoulutus 16.9.2011–11.5.2012 ja Uniohjaus tyksilötyössä -koulutus tammikuusta 2012 alkaen (neljä seminaariviikonloppua).

Unityöskentely on vahva itsetuntemuksen, sisäisen kasvun ja henkisen voimaantumisen väline. Uniohjauksessa ohjaaja avustaa unennäkijää oivaltamaan itse omia uniaan ja ymmärtämään omaa symboliikkaansa sekä siirtämään unista saadut oivallukset valve-elämään. Uniohjaus ei ole unen tulkitsemista tai terapiaa. Lisätietoja ja ilmoittautumiset: kouluttaja, psykoterapeutti Anne Lindholm-Kärki, 0407078157 tai anne.lindholm-karki@kolumbus.fi.

ARKKITYYPIT OPPAINA -koulutus

pe-su 28.-30.10.2011 klo 10-16, Albertinkatu 27

Arkkityyppit ovat sisäisiä oppaita, joiden avulla voi luovalla ja elävällä tavalla tutustua omiin voimavaroihin ja käyttämättömiin mahdollisuuksiin. Koulutuksessa perehdytään kahteentoista henkistä kasvua kuvaavaan arkkityyppiin, jotka opastavat ihmistä kohti ydinminuutta ja sisäistä voimaa. Koulutus antaa välineitä sekä asiakastyöhön että omaan kasvuun.

Kouluttajana psykoterapeutti Anne Lindholm-Kärki. Sitovat ilmoittautumiset kouluttajalle 21. 10. mennessä: 0407078157 tai anne.lindholm-karki@kolumbus.fi.

FILOSOFIAN KLASSIKOT -seminaari

tiistaisin 6.9. alkaen klo 17-18.30 Seminaarissa tarkastellaan olemassaolon, kielen ja ilmaisun kysymyksiä mannermaisessa nykyfilosofiassa. Filosofian klassikoita toteutetaan keskusteltavana lukuseminaarina, jossa tutustutaan keskeisiin filosofiin kirjoituksiin. Vetäjänä on FL, tutkija Miika Luoto. Hinta 70 € / 12 kertaa. Ilmoittautumiset 30. 8. mennessä. Tule rohkeasti mukaan!

FILOSOFIAA POLIITTISILLE ELÄIMILLE

torstaisin 15.9.-27.10. klo 17-18.45

Klassikot pureksivat tuoreita kysymyksiä politiikan ilmiöistä. Kurssilla analysoidaan keskustellen klassikoiden teorioita ja niiden yhteyksiä eri tapoihin ajatella yhteiskuntaa. Sopii kaikille filosofiasta tai politiikasta kiinnostuneille.

Vetäjinä FM Antti Heinonen ja VTM Matias Huttunen. Hinta 80 € / 7 kertaa. Ilmoittautumiset 8.9. mennessä.

EPÄAKATEEMISEN FILOSOFISEN KIRJOITTAMISEN KURSSI

Keskiviikkoisin 21. ja 28.9., 12. ja 19.10. sekä 2. ja 9.11. klo 17-19.30

Kurssin tavoitteena on auttaa opiskelijaa työstämään mielellään jopa julkaisukelpoinen filosofinen kirjoitus itse valitsemastaan aiheesta. Kurssilla ei ensisijaisesti tavoitella yliopistollisten opinnäytteiden kaavoja, vaikka kurssi saattaa sellaisenkin kirjoittamista tukea. Työskentely on seminaarinomaista: käsittelemme kurssilaisten tekstejä eri vaiheissaan ja näiden lisäksi

muuta filosofiseen kirjoittamiseen liittyviä teemoja, kuten mitä on filosofinen teksti, tekstilajit, tekstin tuottaminen. Vetäjänä kirjailija Jukka Laajarinne. Hinta 80 €. Ilmoittautumiset 14.9. mennessä.

MITÄ MIELTÄ MUSIIKISSA?

Pohdiskeluja musiikin esittävydestä ja ilmaisevuudesta. Maanantaisin 12.9. alkaen klo 17-18.30. Kurssi yhdistää musiikin historian esteettis-filosofiin tarkasteluihin. Pohdittavana on erityisesti renessanssista nykypäivään juontuva musiikinhistoriallinen traditio. Kurssilla tarkastellaan renessanssiteoreetikkojen traditiolle antamia lähtökohtia, musiikin ja kielen yhteenkietoutumista barokin aikaisessa musiikillisessa retoriikassa, tradition huipentumaa wagnerilaisessa estetiikassa sekä problematisoitumista moderneissa oopperoissa. Kurssi koostuu vetäjän pitämistä alustuksista, tutustumisesta teoreettisiin teksteihin sekä musiikkinäytteistä.

Vetäjänä FM Noora Arvola. Hinta 60 € / 10 kertaa. Ilmoittautumiset 5.9. mennessä.

VIRTAA-musiikkimatka

tiistaisin 13.9. alkaen klo 18.30-20.00. Musiikki voimauttaa! Tällä kurssilla voit löytää aarteen: läheisemmän suhteen klassiseen musiikkiin. Suosittujen Virtaa-klubien vetäjä, pianisti Minna Pöllänen johdattaa pianon ääressä syventämään kuuntelukokemustasi, ja valottaa musiikin yhteyksiä muihin taiteisiin. Musiikin teoriaa ei tarvitse tuntea. Syksyllä tutustutaan myöhäisromantiikkaan. Kokoontumispaikka varmistuu myöhemmin. Tapaamme 10 kertaa. Hinta 70 €. Ilmoittautuminen 5.9. mennessä.

MAALAUSTA JA PIIRUSTUSTA KUVATAIDOKOULUSSA

maanantaisin 12.9.-12.12. klo 10-14, Albertinkatu 27

Opiskelu sopii kaikille, joille maalaaminen ja/tai piirtäminen on intohimo: aloittelijoille, alalle aikoville, kauan harrastaneille ja jo kentällä vaikuttaville. Vielä enemmän opiskelusta saa irti, jos on kiinnostunut kuvan tekemisen taustoista ja kulttuurista yleensä.

Vietä kesäsi komeasti Kriittisen uunituoreessa **KESÄPAIDASSA!**

Paidan on suunnitellut Sara Milazzo ja se on painettu ympäristöystävällistä orgaanista puuvillaa oleville EarthPositive-t-paidoille.

Kokoina naisilla S–L ja miehillä M–XL.
Värinä kesäisen keltainen.
Paitaa on painettu rajallinen määrä.

Hinta 22,-

Tilaukset: info@kriittinenkorkeakoulu.fi
tai (09) 684 0010, ma–to klo 12–15.

Opettajana taidemaalari Heli Heikkinen. Lukukausimaksu 180 € / 14 kertaa. Materiaalit oppilas hankkii itse. Ilmoittautumiset 5.9. mennessä.

KRITIIKKITYÖPAJA

keskiviikkoisin 14.9., 5.10., 26.10., 16.11. ja 7.12. klo 17–20
Maalausta, piirustusta sekä mahdollisesti muita kuvataiteen aloja harrastavalle. Pajassa käsitellään opettajan antamia, opis-

kelijan omalla ajallaan tekemiä tehtäviä. Tarkoituksena on opiskella näkemistä, hankkia kuvan tekemiseen tarvittavia perustaitoja, käden ja silmän yhteistyötä, mutta myös hahmottaa ja lujittaa opiskelijan omia, luontaisia ilmaisupyrkimyksiä ja löytää tapoja kehittää ilmaisua.

Opettajana taidemaalari Heli Heikkinen. Hinta 160 €. Varaa ilmoittautuessasi aikaa ensimmäiselle kritiikkitehtävälle ennen aloituskertaa. Koulutukset järjestetään Kriittisen korkeakoulun tiloissa Helsingissä, Albertinkatu 27.

Kriittinen korkeakoulu | Albertinkatu 27 a B 12, 00180 HELSINKI

Puhelin: (09) 684 0010 | Fax: (09) 684 0011 | info@kriittinenkorkeakoulu.fi

KRIITTINEN KORKEAKOULU
sivistyksen vapaita taitoja